

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**LEGVM PON||TIFICIARVM GRE-||gorij noni, seu
Decretalium pentateu-||chus**

Mesnart, Martin

Parisiis, 1555

Liber Primvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63486](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63486)

I
LEGVM PONTIFICIA-
RVM GREGORII NONI,

SEV DECRETALIVM PENTA-

*teuchus in epitomen arte ac ordine
renocatus, seruata quadatenus
antiquæ legislationis maie-
state, & phrasi.*

τὰ πρῶτα DE IVDICIBVS,

SEV LIBER PRIMVS.

De Constitutionibus. Tit. I.

ANONVM statuta ab omnibus
custodiuntur, omnibusq; in actio-
nibus, & iudiciis ecclesiasticis
eorum autoritate, nõ suo sen-
su ducuntur.

*Cap. 1.
Canonum*

Nec quæ sibi dicenda faciun-
da videntur, quisque, sed scita patrum sequitur.

*c. 5. Ne in
nitari.*

Omneis à sancta sede apo. emanatis constitu-
tionibus parento obediunt. In his nihil ambi-
guum obscurumve esto. Ad præterita facta, ni
expressim id cauerint, ne trahuntur.

*c. 13. Quo
niam.*

Præterita enim, culpa cum careant, per statuta
posteriora dispendum ne patiuntur, neve igno-
rantes & non vetiti iis tenentur.

*c. 2. Co-
gnoscetes.*

Hæc cum vnum malum damna sint prohibes-
sint, & omnia quæ ex eo sequuntur prohibuisse:

*c. 4. Nam
concupi-
scentiam.*

Item coniunctarum in eadem persona rerum,
etsi de altera tantum dixere, ad alteram tamen

*c. 3. Trās-
lato.*

A

De Constitutionibus.

etiam pertinere voluisse, intelleguntor.

*c. 7. Que
in ecclesia
rum.* Laici sine legitimo ecclesiasticarum personarum adfensu de rebus aut iure ecclesie ne quid sciscuntor constituuntor.

*c. 10. Ec-
clesia.* Quod ipsi quatumvis religiosi motu proprio super ecclesiis ecclesiasticisve personis statuerint, etiam si earum fauorem aut commodum spectabit, ni ecclesia ratum gratum habeat, sine auctoritate esto.

*c. 11. Ex
lteris.* Vniuersitati academicæ de rebus suis statuere, & contumacibus primùm secundùm & tertium commonitis poenam inrogare permissum esto. Ea tamen iuxtà iuris & Pontificii & R. O. ecclesie formam non perpetuò imposta intellegitor, nec satisfaciens & parere curans restitutione excluditor.

*c. 12. Ex
parte.* Capitulo quoque licet idem liceat, præbendorum tamen numerum singulis ipsius personis adsignatorum, non deminutis ecclesie facultatibus, tollere ne valeto, nec si confirmatio R. O. Archiflaminis adcesserit, quominus, si quæ postea vacauerint, personis idoneis conferantur, id impedimento esto.

*c. 8. Cum
accessisset* Sublato verò personatu, de rebus eidem prius adtributis si quid canonici communiter statuerint, & illa inter se herciuerint: id auctoritate sed. apo. confirmari procurantor. quod si personatus eorum voluntate postea fuerit restitutus: fructus quoque aliàs ipsi adtributos reddere coguntor.

c. 9. Cñ M Eodémque modo licet præbendorum numerum, adcedente sedis apo. munimine contraxint

vt quod tunc vel postea excurret, cōmuni mensa deputetur: si tamen plureis, aut ad vnum præbendum, aut in canonicos postea voluntariè receperint: his sic receptis fructus qui superexcreuerint vsque ad æqualem aliorum præbendorum valorem assignant, nec, si sine præiudicio constitutionis suæ recepisse se aiant, id illis prodesto. In constitutionibus huiusmodi earumque confirmationibus superexcrementi casus exceptus esto vel intellegitor.

In adoptandorum damnum, contra consuetudinem ecclesiæ, singularibus personis quæ iam in ipso sunt reseruato consuetudinis privilegio, conlegium nil statuito. Si secus faxit: postea venietium deteriore causam ne facito. vel enim consuetudinem seruato, vel in æquale omnibus statuunto. 6. Cū omnes.

De Rescriptis. Tit. 2.

Rescripta quoque; apostolica vim legis habent. In his hæc posita sunt.

Ea is cui diriguntur, negoti, quo de scribitur, qualitate pensata, adimpleto, vel, si quid durius continent, cur adimplerier haud possient, rationabilem summo Pont. causam prætendito. 5. Si quando.

Quæ præcisa fuerint, suspecta habeto. Ea sub hac cōditione, **S I P R E C E S V E R I T A T E N I T A N T V R**, data esse accipiuntur. Impetran- 2. Ex par
tem verò, si iusta causa esse videbitur, & veritatem tacuisse cōuincitur, cum ipsis literis, vt falsi suspectum ad Pont. remittito, amandato. 20. Super

Generaliter autē literarum tacita veritate, vel literis;

De Rescriptis

suggesta falsitate impetratarū, si quidē per fraudem & maliciam id actum esse iudex compere- rit, impetrator cōmodo careto. Iudex de causā ne cognoscito. Ea si fuerit huiusmodi, qua intel- lecta nihilominus R. Pontifex literas saltem in forma communi dūisset: iudex secundū iuris ordinem procedito, formam in ipsis literis adpo- sitam ne spectato. Aliās cognitionem suam ne interponito.

26. *Dile-* Nec enim qui se restitui mandari obtinuerit
ctus. ij. in re aliqua, nisi & à quo amotus fiet, & quid ip- sius occasione sequutum fuerit (si fortè excom- municatus fuit) expresserit, restitutor.

11. *Ad* Denique literæ sine vitio sunt. Vnde si mani-
audientiã festum continēt in syntaxi peccatum, iis ne cre-
i. ditor.

8. *Ad* Sed & personatum vel dignitatem habentes,
aures. literas inquietudinis super minoribus beneficiis aduorsum pauperes clericos, dignitatis suæ no- mine subpresso, obtinētes effectu literarum ca- rento.

27. *Postu-* Item cui de vicariæ perpetuæ prouentibus
lasti. competēter prouisum est, si, cum sibi quasi pau- peri clerico, & nullum beneficium indepto in forma communi prouideri mādari obtinebit, de ea mentionē non faxit, inutileis literæ sunt.

42. *Si pro-* Sic & si minus competens beneficium obti-
ponente. nebat, si quasi nullum adhuc beneficium adse- quutus literas impetrat: nihil ob fraudem literis iuuator.

17. *Cum* Et qui sufficiens in vna ecclesia præbendum
adeo. adeptus est, si pro sua receptione in alia literas

impetrarit haud facta præbendi mentione : olli inutiles literæ funto. Si se clericum non dixerit: idem esto.

Quod si literis super prouisione sua in ecclesia obtentis, earum beneficio renunciando, pensionem annuam, vel aliud beneficium recepit: posteriores literæ ab eodem super prouisione sua obtentæ, si de prioribus literis mentionem non faciant, nullæ habentor.

31. *Ad
audientiã
ij.*

Immo (quod maius est) diuersis literis ad diuersas ecclesias obtentis, aliarum in alteris non facta mentione, posteaquam in vna ecclesia receptus fuerit, quanquam nec dum in ipsa beneficiũ adsequutus fiet, aliam ecclesiam super receptione sua ne inquietato.

32. *In no-
stra.*

Præterea prouisionis huiusmodi literis, **SI PRO ALIO NON SCRIBSIMVS QVI SIMILEM GRATIAM PROSEQVATVR,** cum non intendat Pont. ecclesiam in duorũ receptione grauare: alio per literas apostolicas in ipsa ecclesia beneficium obtinente, qui mandatum accepit impunè ne pareto.

38. *Man-
datum.*

Nec, si loci diœcesanus, vt in diœcesi sua, vbi pro alio scribuntur nō sit, alicui faciat prouideri, prouidendi etiam ipsi facultate concessa, mandatum acceperit: prælatum subiectæ sibi ecclesiæ, qui iam mandatum pro alio recepit, cogito.

40. *Ab
batem.*

Literis tamen aliarum monitoriarum à præcessore summo Pont. impetratarum exequutoriis grauata ecclesia ne intellegitor. Idcirco eis pareto.

39. *Literis*

De rescribtis.

37. *Ex in
sinuatio-
ne.* Exequutorias monitoriæ præcedunt. Monitoriarum, cum nullas habuerit, sed præceptorias tantum, si quis in exequutoriis mentionem facit: literæ nullas vires obtinento.
19. *Consti-
tutus.* Eæ post monitorias ad aliquod capitulum impetratæ, ni facti statuti & iureiurando confirmati super certo canonicorum numero mentionem fecerint: impetrans summum Pont. circumuenisse creditor.
30. *Capitulum.* Duorum mādatorum & literarum præceptoriarum, post monitorias à duobus impetratarum super prouisione præbendalis beneficii in eadē ecclesia, exequutoriis literis ad diuersos impetratis, qui prior ad capitulum mandatum apostolicum reportauit, ei præbendale beneficium assignator, isque in fratrem & canonicum recipitor.
7. *Eam te* Ecclesiæ seu capitulo si quid ita mandatum præceptumve fuerit: is qui, cum scriberetur, de ipso erat, etsi postea solus exequundi mandati potestatem fuerit adeptus, implere cogitor.
Nunc de rescribtis ad lites tractator.
10. *Ad
hæc.* Itaque rescribto apostolico ne vnus omnia negocia vni pluribusve quos ipse elegerit committuntur. taleis literæ viribus carento, & litigatores examen iudicis ordinarii requirunto.
14. *Pastor-
ialis.
θεμ.α.
quoniam.* Certis in rescribto causis & personis expressis, si generalis clausula de quibusdam aliis causis & personis additur: ante causarum & personarum expressionem delegatus iurisdictionem ne exerceto. Eæ verò causæ vel personæ si specialiter vel posterioribus literis, etiam de prioribus illis mentionem non facientibus, commissæ sient: ad

posteriores iudices pertinento.

Ea autem clausula nec digniores personæ, ^{15. Sedes.}
nec maiores, nec grauiora negocia expressis, nec
effrænata multitudo comprehenditor. Si maio-
res personas, aut grauiora negocia dolosè, & non
vt cum eis experiretur, exp ressit impetrator; do-
lo nihil iuuator.

Sed etsi contra episcopum & alios diocesis ^{35. Rodul-}
eius homines impetratæ sunt: aduersus ciuitatis ^{phis.}
eius homines ne valento.

Insuper ii tantùm, in quos impetranti compe- ^{36. Signis}
tebat actio cū literæ datæ sunt, respõdere cogū- ^{cavit.}
tor. Hæredes eorū, si ante decessint, quàm in ius
cierentur, earum authoritate ne conueniuntor.

Atq; adeo qui ex altera diocesi est, quàm esse ^{34. Signi}
dicatur is aduersus quem literæ impetratæ dicū- ^{ficante.}
tur, etsi eodem nomine censetur, ne adpellator.

Nemo enim eiusdem nominis occasione lite- ^{43. Quia}
ris apo. abutitor, sed nec eas ad lites, quæ impe- ^{normullis.}
trationis literarum tempore non erant, trahito,
nec super eodem negocio plureis iudices impe-
trato. Item super pluribus actionibus personali-
bus nemo ad diuersos iudices, nec loca diuersa
trahitor. qui traxit, iactura literarum, expensarū
ac damnorum datorum incõmodo mulctator.

Super eodem verò negocio si quis plureis iu- ^{16. Ex te-}
dices dolo fraude impetrat: ni priorum in poste- ^{nore.}
rioribus fit mentio, vtrarumque literarum com-
modo careto.

Literæ si contra abbates impetratæ sunt, etiam ^{21. Edo-}
nulla de ipsorum conuentu habita mētionē: ipsi ^{scri.}
super causis ad ipsos & eorum conuentum per-

De rescribtis.

inentibus respondere, & congregationum suarum negocia procurare (nisi ipsorum & cōuentus omnino distincta erunt negocia) coguntor.

6. *Cum ordinem.* Literæ si super speciali & priuilegiaria re obtētæ sient: persona vel ordo cui priuilegium est, eius mentione non facta respondere ne cogitor.

28. *Nonnulli.* Sed & ultra duas dietas (nisi literis communium partium ad sensu, aut concilij generalis mentione facta impetratis) nemo trahitor. Nemo lites inter alios vel nouas effingito, vel veteres suscitato. Si quis id faxit: ni ex iis personis erit, à quibus de iure mandatum non exigitur, falsi damnas esto.

33. *Ex parte decani.* Itidem qui procurator fuit, domini reuocatione accepta literas ne impetrato. Causa tamen si post litem cum procuratore cōtestatam etiam ita commissa fuerit, vt non obstant literæ præter ad sensum partium impetratæ: quamuis à reuocato procuratore impetratæ sint, si tamen reuocatio ad noticiam partis & iudicis non peruenit, eorum iudicium cognitio esto. Si posterioribus per alterius partium procuratorem reuocatum, cum id sciret, impetratis, sub conditione, SI DE PARTIUM VOLUNTATE PROCESSERIT, causa termināda committitur: nihilominus prioris mandati formam seruanto.

3. *Ceteri.* Si eiusdem causæ cognitio diuersis rescribtis pluribus committitur, & priorum in secundis mentio habeatur: causa à priorum iudicium iudicio exempta esto, alioquin priores literæ ualēto. Datis uerò communi partium ad sensu primū iudicibus, si pars altera eo tacito eiusdem

causæ iudices impetrat : etiam parti in expensis condemnator.

Aduorsus autem eum , qui prior literas impetrauit , si intra annum postquam iudicum copiam habuerit , illis vti dolo vel negligentia postposuerit , posteriùs impetratarum literarum , etsi de illis mentionem nõ faciant , auctoritas rata esto. ^{23. Plerumque.}

Itaque nisi delegati iudicis copiam non habuisse se allegauerit : exceptione priorum literarum ne vtor. ^{9. Si autē.}

Item adpellante adpellationem suam nõ prosequente , is cuius interest si iudices adpellationis causæ obtinet : olli priores adpellatis literæ , quas adpellationis non facta mentione obtinuerit , & queis dolo vel negligentia vti postposuerit , etsi de illis in posterioribus mentio non fiat , ne obsunt. Ipsi adpellans in necessariis expensis condemnator. ^{12. Ex parte. S.}

Quid si rescribto speciali adpella . remota causa commissa est? Adpellanti certè , etiam cui generaliter indultum sit , vt ipsi liberè liceat adpellare , iudices ne deferunt. ^{1. Sicut Romana.}

Sin simpliciter commissa erit , & contra priores literas exceptio legitima proposita est , & ob eam reiectam adpellatione interiecta , eius causæ ab adpellante iudices obtenti sunt : priores iudices causæ supersedent , adpellantis iudices , ad quos cognitio pertineat , cognoscunt. ^{29. Dilectus ij.}

Nam & iudex , cui , iniuriam ab ipso inlatam , si quam faxit , corrigere mandatur , de facto suo , de quo certior esse debet , ne cognoscito , illorū , ^{41. Ab ex communi- cato.}

De Rescribtis.

qui eo non parente exequutores dati sunt, cognitio esto.

14. *Pastoralis. in prin.*

Porro cum de reuocatione literarum quaeretur, dati per eas iudices alii aliis honestè deferunt, vel simul vtrique cognoscunt. Ni simul concordant: etsi plureis sunt ex vna parte, arbitris à partibus elegundis lis committitor.

24. *Cum contingat*

Dum autem contentio huiusmodi accidit, si diuersa ab ipsis decreta ordinario loci mandata sient: is prius receptum mandatum sibi directum, ni de ea contentione ante sit admonitus, exequitor. secundo postea mandato recepto, literarum apostolicarum vtrisque directarum copiam petito & obtineto. Quæ ex illis reuocatae sint, perspicito. potestatem tantum aut iudicis auctoritatem inter iudices aut partes ne sumito. Cum perspexit, posterius, si per literas eorum à quibus emanauit euidenter prius reuocabitur, exequitor. ni manifestè prius sit reuocatum, secundum ne exequitor. si dubium sit: dum concertatio iudicum sopiatur, expectato. Primo mandato recepto, si contentionis inter iudices, antequam exequatur, certior factus siet: idem facito.

23. *Sciscitatus.*

Si plureis iudices ita commissi fuerint, vt si duo aut plureis exequi mandatum nequiuerint, vnus nihilominus exequatur: siue iure, siue necessario & ineuitabili facto cæteri impediuntur, vnus exequitor. si tantum noluerint (nisi eo quoque casu permissum siet) non idem vni liceto. Necessary impediementi coniudices vel exequutores inuicem certiores fiunt.

22. *Cum dilecta.*

Quicumque autem ex rescribto apo. de causa

cognoscent, iuris ordinem seruato. In eo quod principaliter mandatur mādati formam exactè custodiunt. Contrà si quid adtētatum fiet: inritum esto.

Si quid tamen in rescripto non recto iuris ordine dispositum erit: clausulam, quibus locis de iure oportet, ibi intellegunt. 18. Caudine dispositum erit: clausulam, quibus locis de iure oportet, ibi intellegunt. sam que.

Cognitionis clausula, **S I E S T I T A**, ad omnia superiora refertor. Nec si abiudicationis cuius rei causæ proxima fiet, ad eam tantum pertinet, nec ob id iudex rem parti, ni & de suo iure quoque doceat, maxumè ecclesiam non conlatam, adiudicato. 25. Olim.

Sanè si plura sub disiunctione cognoscenda mandantur: de quo cunque altero iudici constitit, mandatum exequitor. 4. Inter ceteras.

De consuetudine. Tit. 3.

Consuetudinis vsusque longæui authoritas ne contemnitur. iuri tamen positiuo, nisi rationabilis, & legitimo tempore præscripta fiet, ne preiudicato. Contra ius naturale, cuius transgressio periculum salutis inducit, nullo temporis spatio firmator. 11. Cum tã to.

Sed & neruum ecclesiasticæ disciplinæ si dirumpat: inritator. 5. Cũ inter.

Vnde nec consuetudine temporalis pœna delictorum tollitor. 10. Ex parte.

Ea enim si canonicis obuiat institutis, nullius momenti esto. 3. Ad audientiam.

Itaque simplex sacerdos ecclesiastica sacra- 4. Quanto.

De consuetudine.

menta, quorum conlatio superiori tantum commissa est, consuetudinis prætextu conferre ne valeto, nec vlla necessitate, quæ superioris copiam adimat, excusator.

1. *Consuetudines.* Item si grauamen ecclesiis inducit: pontificis consideratione remittitor.
2. *Ex literis.* Eisdem ecclesiis & aliis religiosis locis si quid piè cõfertur, conlatumve est: inreuocabile esto. si qua forma circa id quibus in locis ex cõsuetudine seruatur: id signum non tã factæ donationis, quàm traditæ possessionis argumentum esto.
7. *Cum venerabilis.* Quinimo consuetudinis obtentu, cõtra sacros canones, nemo commissam sibi ecclesiam relinquere, vel ad aliam transire, sine superiorum, quæ ecclesiæ subsunt, licentia permittitor.
9. *Cum cõsuetudinis.* Porrò capitulum, sine episcopi sui consensu, neq; veteres constitutiones, neq; adprobatas cõsuetudines tollito, antiquato; nouas ne inducito.
8. *Cum dilectus.* Constitutionum autem & legum consuetudo interpret esto. Si quid constitutionis obtentu iuri communi præiudicans introduxit: id nihilominus seruator. alioquin quoad eius fieri potest, statuta specialia, vt nec iuri communi pro aliis stanti, nec eorum priuilegio præiudicent, accipiuntor.
6. *Cum olim.* Quod si qua in re de nouo vno in loco constituta, consuetudinem aliorum eiusdem patriæ locorum sequi iubemur: si ea pluribus eiusdem patriæ locis diuersa est, quod rationabilibus & adprobatis cõsuetudinibus ipsius loci saluis, sine præiudicio alieno obtineri potest, id demum seruator, res ita temperator.

De postulatione praelatorum. Tit. 4.

DEinceps ecclesiarum praelati rectores & pastores constituuntur.

Vacantis ecclesie clerici, cum iis qui vocem ^{3. Bona r.} in electione habent, per electionem, postulationem, seu nominationem canonicam, in persona idoneam conveniunt. Si qua persona unanimiter postulatur: eam (nisi melior ratio suaserit) gratiose superior admittit. Sin divisio & contradictio intercessit: postulationem ne recipit.

Si tamen in una personam etiam diversis temporibus convenierint: id ratum esto. ^{4. Bona.} postulantiu ^{ij.} literis & subscriptionibus propriis consensus per communis nuncios ad Ro. pont. mittitur. Ea postulatio Romano pont. si fuerit presentata: postulantes ab ea ne recedunt.

Cum itaque unanimiter de persona postulanda convenierint, personas idoneas ad se. apo. mittunt. Ea super iis que opportuna fuerint certiores Ro. Pont. reddunt. ^{5. Postulationem.}

Porro alteri ecclesie prepositum cum elegere ^{6. Et si.} non liceat, postulare licet.

Eum autem, qui in sanctam Ro. ecclesiam ^{1. Ad} inobediens fuerit, & interdictum ab ea legitime ^{hec.} promulgatum spreverit, violarit, ne qui postulant. Si postulat: potestate, qua sunt abusi, privantur. Sin ollis Ro. pont. gratiam faxit: ad electionem postulationemve canonicam iterum procedunt.

Quorum tamen postulatio cassata, circumducta fuerit, ipsis benigniter ecclesie providen- ^{2. Gratia.}

De electione, & ele. po.

di concessa potestate: si eam innouare conatur, etiam elegendi priuilegium amittunt. aliis, licet paucioribus, postulandi vel elegendi licentia esto.

De electione & electi potestate. Tit. 5.

1. *Nullus.* **Q**UA in ecclesia duum triumve congregatio fuerit, eam presbyter, aliter quam eorum canonica electione ne indipiscitor, alioquin expellitor.
28. *Quod sicut. in prin.* **A**d electionem autem sic peruenitor. Qui sunt in ecclesia clerici, in ipsa cathedrali ecclesia, si fieri potest, conueniunt.
35. *Coram* **E**t qui in prouincia sunt calantor, vocantor.
55. *In gene si.* **I**n regno Francia regnum ipsum ex consuetudine vna prouincia habetor.
18. *Cum inter.* **Q**ui vero ita remoti erunt, vt calari non debeant, aut vacationis ecclesie certiores facti sunt, nec expectantor.
36. *Bona. ij.* **E**t qui calari debebunt, ante mortem eius cui successor quaerendus est ne calantor.
42. *Quia propter θεμκ. Illud autē* **Q**uod si qui iusto impedimento detenti venire non potuerint: vnum de conlegio procuratorem constituere permittuntor. de impedimento iureiurando fidem faciunt.
28. *Quod sicut. in prin.* **C**ontemptis qui interesse debent (ni postea consenserint) electio inritator, infirmator, alioquin conualescitor. Qui calati sunt, aut sine periculo calari non potuerint, etsi vel noluerint vel nequiuerint interesse, contempti ne dicuntor.

Quicquid sit, ultra treis menses cathedralis regularisve ecclesie prelato ne carento. Intra hos iusto cessante impedimento ni fiat electio: electores ea vice elegendi potestate priuati funto. hæc ad eum, qui proxumò præest, deuoluitor. Is de persona ipsius ecclesie, si qua est idonea, sin minùs de alia ecclesie prouideto.

Quod si qui sine superioris licentia elégere prohibiti sunt: id tempus ipsis, ex quo in mora fuerint licentiam petendi, currito.

Qui ex vna ecclesia ad aliam translatus est monachus, is in prelato relicte ecclesie electione, etsi id, cum transferretur, ex abbatis & conuentus consensu recepfit, vocem ne habeto.

Nec laici quid in pontificis electione presumunto, nec vsurpata consuetudine iuuantor.

Nec si patronus ecclesie est, & super eo transigisse dicetur vt élegat, transactione iuuator. Is, cui subest ecclesia, eam nihilominus liberè ordinato. Patrono tantùm, vt, si velit, suum honestum impertiatur ad sensum, denuncia- tor.

At si alterius ecclesie clerici ius elegendi pre- tendunt: cum protestatione admittuntor.

Sic ergo presentibus omnibus, qui debent, volunt, & possunt commodè interesse, ad electionem progreditor.

Electores vnum in locum coeunto, spiritus sancti gratiam inuocanto.

Et si quidem communis omnium quasi per inspirationem cōsensus interuenerit: bene esto.

41. Ne
pro defe-
ctu.

60. His
quibus.

47. Con-
stitutis.

56. Mas-
sana.

51. Sacro-
sancta.

50. Cuma-
na.

42. Quia
propter in-
prin.

14. Cum
terra.

42. Quia
propter in-
prin. &

De m. f.

De electione, & ele. po.

ea vera electio censetur. Sin vota anquiri oportebit: treis de conlegio fide digni adsumuntor. Hi secretò, & singillatim cunctorum vota diligenter exquirunto. ea in scribtis redigunto. mox in communi, idque solenniter, non in furuo publicanto. quin publicentur, adpellatione ne retardator.

38. *Publicato.* Scrutinium cum publicassint, vota conferunto, deinde elegunto. nihil varianto. ni élegant, per superiorem coguntor.

42. *Quia propter. in prin.* In summa: votis conlatis, in quem maior & sanior pars capituli consensit, is elegitor.

50. *Cum na.* Ni votorum conlatio in communi facta fiet, electores elegundi potestate priuantor.

46. *Cum post.* Electio autem post consensuum publicacionem, & conlationis tractatum nullo modo protrahitor, diffinditor.

14. *Cum terra.* Quod si quid in nominata persona, vel electionis modo peccatum est: tandiu in electione diligentiam anquisitionis, donec vacati ecclesiæ de persona idonea prouiderint, adponũto. Elegundæ personæ, vel irritandæ electionis facultas nec ex consuetudine penes vnum esto. Electioni tamen factæ vt consentiat, honestus alicuius adensus requiri ne prohibetor.

28. *Quod sicut.* Nec si rex sit, simplex ei nominatio, sed electio præsentator.

52. *Cũ in veteri.* Si qui tamen cum aliquorum consilio elégere à summo pont. iussi sunt: in iplo electionis tractatu consilium requirunto. Cum requisierint, respõsum exspectãto. Etsi post requisierint, aut respõsum nõ exspectassint: electio inualida esto.

Plurium

Plurium autem vota, ea duntaxat, quæ ad maiorem capituli partem peruenerint, valent. 50. *Cum*
na.

Alioquin electio anquisitis singulorum voluntatibus ex minoris partis ad sensu facta nulla esto. ea, nec si post alii consensint, ita ut maior pars fiet, confirmator. 29. *Au-*
ditis.

Ni sanior quoque pars sit, minori parti idoneam personam eligere licet. unde si à maiori parte electus electionis tempore in scientia vel ætate defectum patitur: à minori parte impedi-
mentis cessantibus bono zelo electio facta firma valida esto. 22. *Dudã*

Itaque meritis & authoritate præcellentes præferuntur. 57. *Eccle-*
sia ij.

Electæ personæ respectus habetor. ex hoc elegantium zelus intellegitor.

Maior ergo pars si se electione indignam reddidit, quòd ante confirmationem præter superioris licentiam ad administrandum recepfit, vim parasit, contra adpellationem elegit: reliquorum etiam paucissimorum electio firma esto. Si par vtriusque delictum erit: superior deuoluta ad eum potestate ecclesiam ordinato. 23. *Bona*
1.

Inter elegendum autem si fortè adpellatum fiet: adpellatio ea tantum, quæ per eum, cuius interfit, interiecta sit, electionem impedito. unde qui renunciauit ecclesiæ aut iuri, adpellans ne auditor. 16. *Cum*
inter R.

Eius quoque, qui nec interesse electioni, nec eligere debet, licet ipsi electio præsentari debeat, ut illi suum præstet ad sensum, adpellatione electio ne differtor. 28. *Quòd*
sicut.

De Electione & Elect. potest.

19. *Cū no-*
bis. Adpellatum ita si fit, ne qua nisi canonica fiat electio: canonicè fieri electio ne prohibitor, contra adpellationem, etiam si post eam fit, ea facta esse ne dicitur.
53. *Con-*
gregato. Sed & si qua electio facta fiet, & post, cum nulla esset ipso iure, irrita nunciata: secunda etiam ante illam cassatam facta firma esto.
10. *Consi-*
deravi-
mus. Alioquin si qua prior electio fuit, aut interiecta adpellatione contra statutorum ecclesiæ tenorem electio facta fiet: irritator.
40. *Scri-*
bitum est. Eorum, qui conuenerunt, si pars vnum in prælatum postulat, pars alium elegit: ni postulato duplo maior pars stetit: electio valet. Sed & postulata à duplo maiore parte persona indigna si fiet: postulantibus eligendi iure priuatis adhuc electio præfertur.
6. *Licet.* Romanus quoque pont. ni à duabus Cardinalium partibus consentientibus electus sit: episcopi nomen sibi ne vindicato. eius electio, cum superior non fit, ad quem de iure recurri possiet, dubia ne esto.
46. *Cum*
post. Porro antequam quis electus sit, eius consensus ne requiritur. ordine alioquin peruerso electio vitiata inducitur, infirmator.
48. *Eccle-*
sia j. Sed nec ante ad cathedram deportator. Si deportatus fiet: id pro electione ne reputator.
21. *Cum*
inter. Cum erit electus, si consentire volet, nec in eius personam quicquam rectè obici potest: confirmator. Cum consensu inter ipsum & elegentes quasi coniugale vinculum spirituale contractum esto.

Ea quoque elegundi ratio canonica habetur. *42. Quia propter.*
 Elegundi potestas viris idoneis committitur, hi vice omnium vota ferūto. Aliter electionem nemo facito.

Iidem si elegerint: de totius capituli ad sensu *30. In casibus.*
 electio facta habetur. Re non integra, postquam de electione tractatum habere cœperint, ea potestas ne reuocatur.

Immo & in vnum solum quibus elegundi ius *8. Causam que.*
 est electionem si conferant: de qua persona is ecclesiæ prouiderit, ipsi, si idonea est, eam recipere tenentur.

Huiusmodi autem arbitri si sibi creditæ potestatis terminos excessint: electio cassatur, circumducitur. Eorum aut maioris partis eorum, si res aliter probari nequeat, iuramento statur.

Quod si conuenit, ut quem ex seipsis vel aliis omneis, vel maior pars eorum nominaret, *33. Cū iure.*
 reciperetur: vnus ex ipsis si ab vna parte æquali nominatus est, & cōsentit, nec aliquid ei obest, recipitur.

Electiones contra præscriptas formas nulli *42. Quid propter.*
 faciunt. Si faxint: ea vice elegūdi potestate priuantur.

De elegētibus verò & elegūdis hæc posita sunt. *16. Cū inter. R.*
 A suspensis & interdictis facta si fuerit electio: cassatur, inducitur.

Episcopus, ni de legitimis nubtiis natus fiet, *7. Cū in cunctis.*
 ni 30. annorum exactorum, ni vita & scientia commendabilis, nemo elegitor. Inferioribus quoque ecclesiæ ministeriis decanatu, archidiaconatu, aut aliis curam animarū habentibus

De Electione & Electi potest.

annexam, Itē parochialis ecclesię regimini, nisi qui iam 25. annum adtulerint, moribus & scientia conspicui, ne præficiuntur. adsumpti, præfixo à canonibus tempore, eos, qui ministeriis suis conueniunt, ordines recipiunt. admoniti si neglexint: ministerium ipsum ad alios transfertor, eorum prouocatio nihil obest.

44. *Nihil est.* Itaque episcopi ad sacros ordines & ecclesiasticas dignitates eos, qui commissum sibi officium adimplere potestint, promouent. si secus faxint: puniuntor.

7 *Cum in cunctis.* Clerici autem si contra formam prædictam elegerint: elegerint tunc potestate priuati, & ab ecclesiasticis beneficiis triennio suspensi sunt. Episcopus si contra hæc faxit, si fieri consensit: id genus officia & beneficia conferendi potestatem amittit. per capitulum aut metropolitani, si capitulum concordare nequibit, ecclesia ordinator.

26. *Per inquisitione* Denique indignus si electus est: qui scientes prudentes elegerint, & ab iis beneficiis quæ obtinent, quibus indignos se fecerunt, suspensi sunt, & ab iis ad quæ promoti postea fuerint, amouentor.

25. *Cum Vintoniēsis.* Elegerint autem duntaxat ea vice qua peccarunt potestate priuati sunt. alia electio quotiescunque fiet, cum aliis admittuntor.

Ex prædictis hæc inferuntor.

54. *Dudum.* Qui personatū seu curam animarum habens beneficium (ni cum ipso fiet à sede apo. dispensatum) cū pluribus ecclesiis parochialibus contra Lateranense concilium obtinet, ne elegitor.

Si quam personam canones, nisi cum ea dispensatum fiet, ordinari prohibent: etsi multa dispensandi causæ in ea concurrant, ne elegitor. Si electus sit: canonis authoritate electio cassata esto. Elegendibus, ni ignorantiam allegantes probassint, aut ollis parcatur, pœna in canone expressa infligitor. Sin eam ad obtinendum dispensationis beneficiû postulant: iis sine fraude esto.

Electio si per secularis potestatis abusum facta fiet, & electus electioni de se factæ consentit: electionis commo careto, ad dignitatem inelegibilis esto. Qui elegerint, ab officiis beneficiis per triennium suspenduntor, ea vice eligendi potestate priuantor.

Sed & si quis se, quasi communi voce petitû literas populi accepisse adseueras, excuset: nihil illis iuuator. ni penituerit: laica etiam in fine cõmunione priuator.

Simonia autem si electo non consentiente nec ratum habente commissa sit: episcopus super prelatione, ad quam sic electus fuit, dispensare ne valeto, in beneficiis simplicibus post resignatione liberam recipiundis dispensatio eius tolerator.

Si cuius electio non vitio personæ, sed cum in electionis modo peccatum esset, cassata est: nisi si moniacæ prauitatis aliquid intercessit, is etiã in eadem ecclesia rectè elegitor.

Eius, qui epileptico morbo laborat, electio confirmator. Electum verò, quòd ex alia ecclesia sit, etiam si æquè idoneus quis in ea-

De Electione & Elect. potest.

dem, ad quam elegitur, ecclesia fuit, nihil lædito.

5. *Quia diligētia.*

Item cuius electio secundum formam canonum ritè celebrata fuerit, si nec alia impediunt: superiori, quòd in schismate fuerit (si eo abiurato ad vnitatem ecclesiæ rediit) dispensatiuè remittere licet.

49. *Cū in magistrū.*

In regularibus verò domibus sibi subiectis, vt taleis sint abbates, qui professione monachi & regularis canonici fuerint, aliis amotis episcopi omnino curanto.

37. *Cū ad nostram.*

Nec enim quis prius in abbatem, quàm monachus fuerit, elegitor.

38. *Officij*

Néve magister, antequam discipulus, esto. Nec quis protenus cum monachus effectus est, in abbatem elegitor. Si quo monacho factò actutum eius subsequuta est electio: irritator. at postquam fuerit in regula competenter catechisatus, purgatione recepta, si vrgens necessitas & euidēs vtilitas monasterii postulat, in abbatem adsumitor.

27. *Cum causam.*

Denique qui in monasterio electus sit abbas, quique in ipso sunt clerici, ni regularem obseruantiam professi sient (licet ab aliis per multa tempora secus vsurpatum fiet) vel regulam in ipso constitutam profiterier & seruare, vel ipsam dimittere coguntor.

13. *Cū monasteriū.*

Ex predictis hic casus excipitor. Cuius monasterij religiosi religionis obseruantiam & ordinem abiecerint, si quem quidam ex ipso fratres ex eremo electum boni testimonij virum postulassint: eum monasterio præficere episco-

po permittitor.

Si quorum electio semel quasi minùs legitime facta, non vitio ipsorum infirmata est, electoribus in aliam personam conueniendi facultate reseruata: vtrique electorum fama sua integra feruatur. In aliis ecclesiis (si deus gratiã duerit) & in ipsa qua exciderint (preter istam ordinationem) promoueri valent.

Electiones vt præmittitur factus, si nihil erit quod electum impediatur, superiores confirmato, electi vitam & actus vbi conuersatus fiet, ibi anquirunt.

Itaque de persona & meritis electi, vbi conuersatus est: de studiis verò elegantium & cæteris quæ causam ipsam instruunt, vbi electio celebrata fuerit, ibi quæritur.

Electionis ergo processum & electi personam superior examinato. In ea re si quid parum cautè præsumpserit, maxumè si insufficientis scientiæ hominem, inhonestæ vitæ, vel ætatis inlegitimæ adprobarit: confirmandi primum electi successorem potestate priuator, & à fructuū proprii beneficii perceptione suspēditur. Si id malitia fecisse conuincatur: grauiori vltioni subiacteto.

Ro. pont. electum si confirmat: defectus de plenitudine potestatis supplere, & si qui simplici excommunicatione ob solam participationem ligati interfuisse dicantur electioni, id ne noceat, sancire valeto.

Idem ipse, cum de rege in imperatorem promouendo (cuius examinandi potestas, ius, &

Electiōe & Electi potest.

authoritas ad eum solum pertinet, electione penes Germanos principes existente) agitur: de meritis electi ex officio suo quærito.

19. Cū no-
bis.

Nam etsi nihil contra electi personam dicitur, nemini cito manum imposito. Sanè tam rationes, quàm canones sequenti, quod prouidè factum esse compererit, propter vrgentē necessitatem & euidētem ecclesie vtilitatē, quam canonibus ex parte satisfactū non sit, confirmare liberum esto.

44. Ni-
hil est.

Qui electi ad Ro. pont. immediatè pertinent, officii sui confirmationem vel ipsi præsentēs petunt, vel personas idoneas, per quas anquisitio fieri possiet, amandant, transmittunt. si nihil ollis ex canonicis obuiet institutis: ab eo officii sui plenitudinem indipiſcunt.

4. Signi-
ficasti.

Ab eodem si archiepiscopus pallium, suæ dignitatis insigne, petit: ecclesiæ prælatio, ni subiectionis debitæ iura præstito sacramento soluerit, olli ne imponitor.

50. Cum
na.

In confirmatione (vt ad eam redeamus) si ii quibus de electionis iure quæstio referetur, cum protestatione admissi sint: ni de suo iure, aut præscribta consuetudine fidem fecerint: eorum vota in rationem ne veniunt.

Is qui maioris partis congregationis eius ecclesiæ ad quam promouendus est, suffragia tulerit, si nihil aliud obsit, obtinet.

31. Cū ec-
clesia.

Eos enim qui elegerint, eo iure diu vsos fuifse, maxumè si loci consuetudine adiuuentur, satis esto.

Sanè elegendis si quis contradicit: ius suum ipsi integrum esto. ^{24. Querelam.}

Qui ergo in possessione vel quasi canonicatus ecclesiæ fuerant, stallumque in choro & locum in capitulo habebant, eorum vota valent, & aduersarij eos (cum non tamè longè absunt, ut vocari non debeant) vocant. de eo tractant discutunt. Ita maioris numeri rationem habent. numerum cum numero comparant. zelum cum zelo & meritum cum merito conferunt. ^{55. In genesi.}

Porro capitulum quæ interim pro electionis negocio necessariè expendenda fuerint vacante fede, de bonis dignitatis addictis (præterquam si demortui bona occuparit, vsurparit) facit. vel si fecerit, recipit. ^{45. Ut præterita.}

Cum autem elegerit, electus ante confirmationem administrationi ne se immisceto. si faxit electio cassator, adnullator. ^{17. Quæ liter.}

Episcopus itaque cum demum confirmatus fuerit, quæ iurisdictionis sunt, consequitur, de excessibus subditorum aliisque (præterquam si quæ maioris acquisitionis discussionem exigunt & cõsecrationis ministerium desiderant) quod iustum fuerit, & ecclesiasticæ utilitati conuenire viderit, liberè statuit. ^{15. Transmissam.}

Metropolitanus quoque si est: suffraganeis suis, ut electum, qui ad eius iurisdictionem pertinet, consecrent, etiam si pallium non receperit, rectè mandato. ^{11. Suffraganeis.}

Prælati ipsi nec eo die quo consecratur ordinibus celebrato. vnitatis enim inter ipsum & eos quibus cõcelebrat mysterium ne diuidito. ^{28. Quod sicut Super eo.}

De transla. episcopi Tit. VI.

lium quoque archiepiscopus ni accepit, nec ipse quasi archiepiscopus ordines, nec reliqua quæ sunt ordinis, conferto.

44. *Nihil est.*

Quæ de administratione dicta sunt ita temperantor.

Vltra Italiam valde remotis (si modo in concordia electi fient) quorum confirmatio ad Ro. Pont. pertinet, in spiritualibus & temporalibus administratio alienatiõe interdicta indulta esto. munus tamen benedictionis & consecrationis solito more recipiunt.

28. *Quod sicut*

θεμα
quod autē

Post confirmationem prælato de rebus ecclesiæ disponere, & (si de cleri & populi procedat ad sensu, dum tamen ecclesiam reddat indemnem) alienare liceto.

9. *Nosti.*

Antequam confirmatus fiet, nec honores nec præbenda concedere, nec de re vlla alia disponere olli permittitor.

7. *Cum in cunctis.*

Deμα.
cum vero.

Cum confirmatus erit, ac iam ecclesiasticorum bonorum administrationem habere cœperit: de beneficiis quæ habebat, post decursum tēpus consecrãdis episcopis à canonibus præfinitū, is ad quæ spectat conlatio, liberè disponito.

2. *Ti. seq.*

Inter corporalia.

Tempus hoc sex mensium esto. vltra quod si viduatam retinesit ecclesiam, nec ibi, nec alibi donum consecrationis accepit: metropolitani sui iudicio cedere cogitor.

De translatione Episcopi. Ti. 6.

2. *Inter corporalia*

POST electionem & confirmationem canonicam inter personas elegantium & electi

De autho. & usu pallij. Tit. VII. 14

coniugium spirituale contractum & ratum esto. dignitas episcopalis consecratione conlata nihil ad id coniugium addere existimatur.

Ea de causa electi confirmationis munere recepto, inconsulto Romano pont. sedem ne mutanto. Episcoporum enim translationes, ac sedium mutationes, ut & reliquæ maiores ecclesie causæ ad apo. sedem deferuntur. Superior alius si consensum præbescit: ab episcoporum confirmatione suspenditur.

Quod ergo est inter pontificem & ecclesiam eius coniugium, ecclesiarum necessitate vel utilitate pensata, diuina autoritate solus Ro. Pontifex dissoluit. & si ad maiorem sedem vocatus autoritate propria se trāstulerit: & ab aliena cathedra extorris esto, & propria careto.

Sed & si cui Ro. pontifex, ut ad maiorem dignitatem vocatus (dum nihil olli de canonicis obuiet institutis) eā adsumere possiet, indulget: huic, si postuletur, nec ad parem, nec, antequam postulatio examinata fiet, transire liceto.

De auctoritate & usu pallij. Ti. 7.

QVI Archiepiscopus electus fiet aut postulat, et si adprobata postulatio erit, antequam pallium receperit, Archiepiscopum ne se adpellato. Eo plenitudo pontificalis officij confertor.

Hoc Ro. pontifex in plenitudinem ecclesiasticę potestatis adsumptus semper & ubique, alii in partem sollicitudinis vocati in sua ecclesia certis diebus tantum vtuntor.

De renonciatione.

1. *Cum su
per.* Itaque cum conceditur sic edicitor, V T E O
INTRA ECCLESIAM TVAM VTARIS.
Id verò sic accipitor, IN QVALIBET TI-
BI COMMISSAE PROVIN CIAE EC-
CLESIA. Extra ecclesiam, etsi pro supplica-
tionibus publicis procedat, alitèrve exeat, ne
vtitor.

7. *Quia
nos.* Diebus quoque in ecclesiæ suæ priuilegiis
expresis tantum in sua diœcesi cum pallio, tam
in sua quàm in aliena sine pallio & sandaliis ce-
lebrare liceto.

5. *Ex tua
rum.* Et nisi cui Ro. pontifex indulfit, pro conse-
crandis suffraganeis suis, vel clericis ordinandis
in aliena ecclesia pallio ne vtitor. Cui id conces-
sit, modo is, ad quem pertinet ecclesia, permit-
tat, quibus casibus concessit, liberè vtitor.

6. *Cum sis* Alioqui vsum pallii, vbicunque fuerit, in mis-
sarum celebrationibus constitutis diebus solen-
nibus liberè exerceto.

2. *Ad
hoc.* Pallium suum nemo alteri commodato. Id per-
sonam ne transito. Cum eo quisque sepelitor.

De Renunciatione. Tit. 8.

1. *Literas* C V I gubernanda ecclesia semel commissa
erit, quandiu tutè eam potest gubernare, tã-
diu regito. Militare enim cingulum, nisi cum
victori cedet aduersitas præriorũ ante ne soluito.

20. *Nisi
cum pridè* Hoc ita temperato: Nisi permittente summo
Pont. licentiãque ab eo obtenta, sibi commis-
sam ecclesiam ne dimittito. Nemo tamen hac
via sibi ocium quærato. Licentiam postulandi
hæ causæ sunt: Si cuius criminis conscientia

ipsum arguet, si ex infirmitate aut euitate corpus debile erit, si scientiæ defectum patietur, si apud plebem propter ceruicis eius duriciẽ proficere nequibit, si scandalum, quòd aliter nequeat, sic euitare postulabit, si qua ei⁹ persona irregularitas erit. Extra has causas cessionẽ nemo adfectato, nec se tacitã causam habere dicẽti creduitor. Eã causẽ hac cautela examinãtor. Si non id crimen erit, propter quod officii pontificalis executio post peractam penitentiam impeditur, si non ea infirmitas erit, qua id exequi non possit: ne ob id susceptæ seruitutis officium deserri permittitor. Scientia etsi eminens nõ erit, si tamen competens fiet: ex causa tolerator. Si plebes reuocari potessit: timidè fugere ne conceditor. inter scandalum & scãdalum distinctio esto. Si cuius personæ, quàm retinerier expediet, ea irregularitas erit, cuius culpa lateat & causa: cum ea potiùs dispensator.

Prælatum quoque qui in ecclesia sua securè morari nõ poterit, Pont. summus absoluito. Ne defectum in temporalibus patiat, alibi eidem beneficium ad eius sustentationem conseruato. episcopo cedenti, vt officium pontificale in episcopatu in quo beneficiũ habebit superioris iure saluo exercere valeat, concedere liceto. 9. Ad supplicationem.

Quod si quis quòd infirmitate laboraret, seu persecutionis rabie premeretur, aut literaturæ defectum pateretur, aliãmve ob consimilẽ causam ecclesię renunciassit: maxumè si non ordini vel etiam dignitati, sed loco: si qua earũ causarum cessabit, & rursus ad relictæ vel alterius II. Post translationem.

De Renunciatione Tit. VIII.

ecclesiæ regimen adsumetur : olli redire liceto. Qui tamen eam , quam parentum cupiditate fuerat adsequutus, resignasset, ad eandem ne redito, ad aliam licite adsumitur . Si qui ex aliis causis renunciabunt : ad pontificatum ne resurgunt.

15. *Dilecti.*

Cuius autem monasterium ad Ro. Pont. pertinebit abbas, etsi regiminis oneri non sufficere sentiat, sine licentia Ro. pontificis ne renunciet, & si renunciante ipso alius electus fiet : ipse restituitur. Alium, qui vice sua cessionem recipiat, Ro. pontifex deputato.

4. *Admonet.*

Sed & sine consensu episcopi nemo clericus ecclesias ad eius ordinationem spectantes intrato, nemo detinet, nemo eo inconsulto dimittit.

8. *Quod in dubiis.*

Et præsertim in manum laicam ne resignato, nec de ipsa recipito. Si quis sibi conlatam sic resignasset, & denuo à laico recepit : eadem tamen spoliator.

12. *Quidam.*

Item si quis cedendi licentiam, quam postulabat, semel obtinuit: ad cedendum compellitur.

6. *In presentia.*

Quocumque enim probarionis genere iudici de spontanea beneficii abiuratione constiterit, id reposcenti perpetuum silentium indicito.

3. *Ex transmissa.*

Sic & eum qui à se ecclesiæ, in qua socius & frater fuit, conlata repetierit, postquam hæc ipsi resignata sint, nec si animum mutasset, & redire volet, clerici recipere coguntur.

2. *Cum inter.*

Non tamen si quis de beneficio spirituali ecclesiæ, de consensu maioris & sanioris partis capituli inuestitus erit, quod fors ipse, cum petenti sibi quaestio referretur, id ulterius non petere iurauerat, id ipsi, quominus beneficium possi-

deat, impedimento esto.

Eum quoque, qui literis super prouisione sua ^{13. Veniēs} in ecclesia impetratis capituli gratiæ sese commiserit, nemo propterea iuri sibi ex ipsis literis competenti renunciasse putato.

Nec si erit ab exequutore mandati apostolici ^{7. Sanē.} in eadē ecclesia institutus, & literis redditis capituli misericordiæ se subiecit, vnde misericordiam debuit impetrare, dispendium sustineto.

Immo qui subditos à subiectione sibi debita ^{14. Lecta} absoluit, regimini ecclesiæ ob id renunciasse ne existumator.

Et generaliter quòd quis beneficium, quo sustentari debet sine magna causa sponte renūciarit, nemini verisimile esto. Vnde si cui beneficium reposcenti, quòd id sponte abiurassit, exceptio obponetur: ea sine causæ cognitione ne admittitor. Causa resignationis diligēter anquiritor. ea si probabilis erit, nec vi, metu, obpressione, interuentu pecuniæ, promissione extorta: exceptio admittitor. Iuramentum interuenisse si dicetur: id iudici quasi à malo profectū suspectum esto. Si qua contra exceptionem replicatio canonica obiicietur: eius, qui spōtaneam renūciationem implicitè replicando inficietur, super adfertione sua, habito ad dignitatem & opinionem respectu, probationes admittuntor.

De subplenda negligentia prælatorum. Tit. 9.

Si qua in ecclesiis ordinandis, eorum, ad quos spectat, negligentia erit: sic subpletor.

De subplenda negligentia Prælat.

1. *Statutum.* Qui substitutus erit monachorum abbas, si eum episcopus tertium requisitus benedicere recusaverit: monachos proprios nihilominus benedicito, alia, quæ ad officium suum pertinent, liberè exerceto.
2. *Sicut.* Monachi autem & regulareis canonici ecclesias ad eorum præsentationem pertinentes propriis vsibus ne deputanto. ad eas, cum vacabunt personas vocato. vicarios in ipsis pro sua voluntate neque instituunto, nec destituunto. admisso pensionibus ne oneranto. quominus ecclesie deferuire, & in episcopalibus episcopo respondere, ac hospitalitatem exercere possient, ne faciunto. Si in aliquo horum excessint: episcopus loci, nisi ab eius iurisdictione exemptæ erunt ecclesie, emendato. ni intra tempus Lateranensis concilii personæ idoneæ ad vacantes ecclesias olli presentatæ erunt: rectores adpell. remota in ipsis ordinato. Ex hoc nullum patronis in posterum præiudicium generator.
4. *Literas.* Qui post lapsum temporis à prædicto Lateranensi concilio constituti instituendi iure privati erunt, omnino personas in vacantibus ecclesiis instituere ne valento. si tamen idoneæ institutæ erunt: superiori, si volet, ipsas tolerare liceto.
5. *Dilecto.* Sin nolet: etsi adpellatio interposita fiet, quod ad eum deuoluta potestate fecerit ratum esto.
3. *Licet.* Eorum verò, qui superiorem non habebunt, negligentiam pontifex summus subpleto. tempus semestre conferendis beneficiis præfixum non à vacatione, sed à noticia computator.

De tempore

De temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum. Tit. 10.

EORVM, qui in ecclesia dei ministrare debent, ordinationes sic fiunt. quales ipsos esse oporteat, ita cautum esto.

Imprimis qui Archiepiscopus erit, ab omnibus eiusdem prouinciæ episcopis ad sedem metropolitanam conuenientibus ordinator. *6. Si archiepiscopus.* Comprouinciales autem episcopi, siquidem digni erunt, & ab archiepiscopo cum omnibus electi, & à cunctis pariter consecrentur: optumè esto. Si qua necessitas erit, & ceteri consentiant: iussu mandatu archiepiscopi à tribus ordinator.

Nec hi, præterquam si metropolitanus iussit, *7. Nec episcopi.* mādauit, nec ipse archiepiscopus sine tribus vel duobus comprouincialibus episcopis episcopū ordinato. cæteri comprouinciales episcopi admonentor, responso suo consentire se significato. Si qua inter partes dubitatio erit: maiori numero metropolitanus consentito.

Quicquid sit, sine mandato archiepiscopi, ad *15. Dilectus.* comprouincialis electi citra sacros ordines constituti promotionem suffraganeus ne procedito. Cui tamen si mandarit archiepiscopus, vt eum vno die ad treis sacros ordines promoueat (cum isthæc dispensatio olli à canone permissa non fiet) impunè non pareto.

Omnino enim neque eodem die duo ordines, *13. Lites.* neque vnus vno & alter altero continuato ieiunio conferuntor. Mane diei dominicæ cum vespera sabbati, fictione canonica, ob ieiunii con-

De temporibus ordinationum

tinuationem, dies vnus accipitor. Nec, si qua necessitas erit, quasi mane ad vnum diē, & ad alterum vespera pertineat, cauillatio esto. Si cuius in hoc delictum erit: is à conlatione ordinum, qui promotus erit ab exequutione suspēdūtor.

3. De eo. Sanè episcopis dominicis & aliis festiuis diebus vnum aut duos ad maiores ordines promouere liceto. Ad hypodiaconatum, nisi in quatuor, quæ vocant, temporibus, sabbato sancto, vel ante dominicum in passione nullus præter Rom. pont. aliquem ordinato.

1. Subdiaconos. Dominicis autem diebus, & Pentecostes sabbato nemo præter ipsum hypodiaconos ordinato. Deo tamen dicatas virgines consecrare, & minores ordines celebrare liceto.

2. Sane. Consuetudo verò sicubi erit clericos extra ieiunia quatuor temporum ad sacros ordines promouerier: improbator. Si fecus faxit episcopus: vbi neque cōsuetudo fiet, neque multitudo veniam mereatur, ordinati deponuntor, ordinantes authoritate ordinandi priuantor.

8. Cum quidam. Et generaliter qui, quo die non debuit, ordines celebrassit, canonica disciplina conrigitor, ordinati, donec apud sedem apo. restituti erūt, à susceptis ordinibus suspenduntor.

16. Consultationi Nihilominus qui extra statuta tempora ordines recepsit, characterem recepisse intellegitor, & pœnitentia ipsi pro transgressione imposita, superiori episcopi, vt in susceptis ministraret ordinibus, ipsum sustinere liceto.

9. Cum secundum Diuersorum rituum consuetudines in conferendis ordinibus ne commiscentor.

Quòd si Græcus antistiti Latino subiectus à Græco antistite ordinari volet: episcopus non tenere permittito, si mandatum vel licentiam duit: quando eū morem tolerat ecclesia, qui ordinatus erit, ab ordinum sic susceptorē executione ne impeditor. si sine licentia vel mandatu sui episcopi ab aliquo pontifice ordinatus erit: sic suscepti ordinis executione olli interdicitur.

11. Quòd
translatio
nem.

Sed & Ecclesiæ R. o. hypodiatonū nemo episcopus præter mādatum R. o. pont. promoueto.

12. Cum
in distri-
buendis.

Porro subiecti prælati suis religiosi dignitatē ordinum cum prælatorum suorum scandalo ne adpetunto, debitam ipsis obedientiam seruant. si ad maiores ordines promoueri postulassint: desiderii eorum prælati (si qua eorum secreta commissa norint) licitè contradicunt.

5. Ad
aures.

Quòd si monachus ad alium ordinē trāsflatus erit, & in eiusdē ordinis habitu ad ordines promotus: id (nisi canonicū aliud obuiet) quominus sacerdotis officium exequatur, olli ne officito.

10. Ex
parte.

Si cuius clerici (vt ad institutū redeamus) tale peccatum occultū fiet, quod si publicum esset, & ipse à suscepti ordinis gradu deiceretur, & à superioribus arceretur: episcopus digna pœnitētia ipsi imposita, vt ordine suscepto contentus eo quidem, pœnitētiæ parte peracta, vtatur, amplius verò ne ad superiores adscendat, moneto, suadeto. si volet promouerier: ne prohibetor.

4. Ex te-
nore.

Itaq; qui rectè cōsciētię bonū aliquo crimine amissint, ni proposita crimina ordine iudiciario cōprobata, vel aliàs notoria fuerint, præter homicidii reos, post pœnitētiā nec in susceptis nec in

17. Que-
situm est.

De scrut. fac. & ordinatis ab episc.

fufcipiendis ordinibus impediuntur, ni penitus sint: vt nec in fufceptis miniftrant, admonentur.

14. *Vel nõ
est.*

Item fi quis ante legitimos annos contra canonũ instituta ordinatus erit: ordinatus ab executione fufcepti officii vſque ad æuitatem legitimam in iniuriam ordinantis, ordinãs à conlatione ordinum fufpenduntur. ipſi tamen, fi beneficium eccleſiaſticum non habebit, de competenti prouidere compellitur.

De Scrutinio in ordine faciundo. Tit. 11.

1. *Ex parte.*

IN diaconorum & Presbyterorum ordinationibus, epifcoporum quoque confecrationibus, de dignitate ordinandi, qui ordinabunt per adfellores ſuos ſcrutantur. Quem indignum eſſe non noſcent, dum ne contra conſcientiam loquantur, dignum, quantum fragilitas humana patitur, dicere ne formidato. Si qui epifcopum confecrandum indignum cognofcent: metropolitano, priuſquam ad ſuffragium veniatur, ſecretè & in furuo nuncianto.

De Ordinatis ab epifcopo qui renunciat epifcopatu. Tit. 12.

1. *Requirit.*

SI quis epifcopus loco tantum, non etiam dignitati renunciaſit: à quocumque alio epifcopo rogatus erit, ſubditis eius ordines conferre valeto. Dignitati ſi renunciaſit: vſque ad hypodiconatum tantum, id eſt minores (qui à non epifcopis quoque conferuntur) liceto. ſacros ab eo ſi quis ſciens prudens recepiſit: exequi-

De æuita. & qua. & ord. præfic. 19

tionem officii ne habeto. si nec sciuit: ni crassa, supina ignorantia erit, catus, fagus, ac discretus pontifex cum eo dispensato.

Nam & cum clericis suis, qui ab excommu-
nicato episcopo ordines receperint, episcopis di-
spensare liceto. 2. Cum clericis.

*De æuitate, & qualitate, & ordine
præficiendorum. Tit. 13.*

QVI ecclesiis præficiendi erunt, qua æuitate, qualitate, ordine esse debeant, deinceps cautum esto.

Ecclesiæ non nisi personis, quæ æuitatem, & scientiam habeant, creduntur, committuntur. 2. Ex ratione.

Qui secus faxit, olli debita pœna infligitur. Qui institutorem & cõcessionem qui superior erit viribus carere decernito.

Itaque (exempli gratia) intra 14. annum cõ-
stituto nemo cuiuslibet ecclesiæ personatum
concedito. si quis faxit: factum irritator, inobedientia punitur. 3. Indecorum.

Et generaliter quæ personæ ad curam animarum in ecclesiis ordinandæ erunt, scientia, moribus, & æuitate Lateranensis concilii institutis congruunt. Aliæ nec obtentu literarum apostolicarum in ecclesiis instituuntur. Vni plureis ecclesiæ ne committuntur. Nisi ex vna pendent, aut ita tenuis erunt, vt proprios alere sacerdotes competenter non possint, vnam, quã maluerit, dimittere cogitor. 4. Eãte.

Maximè autem in episcopo inliteratur & in- 15. Quãuis.

De Auitate & qua. ordi. præfi.

sufficiētiae nota ne esto. si ipso facto euidēs erit, nec nisi cōtra deum & sanctiōnes canonicas poterit tolerari: ipse a pōtificialis officii exequutione & administratione ecclesiæ amouetur.

14. *Cum
sit.*

Episcopi quos in sacerdotes promouebunt, diligenter per se, vel alios viros idoneos super diuinis officiis, ecclesiasticisque sacramentis instruunt. si rudes & ignari ordinati erunt: & hi, & ordinatores vltioni graui subiacento. pauci boni quàm multi mali ministri potius sunt.

13. *Ac-
cepimus.*

Quos ergo ordinabunt, ne minùs idonei sūt, cauento. At si cui, vt à se aut præcessore suo ad sacros ordines sine titulo promotus de beneficio ecclesiastico prouideat, in forma cōmuni mandabitur: quē ad ordines suscepit, ad beneficium ecclesiasticum obtinendum idoneum reputato. exceptionem contra illum, ni postquam promotus fuerit indignum se reddiderit, ne præten- dito. Si tamen in mandato clausula, **SI IDO- N E V S E S T**, ex superabundanti adiecta erit: quas contra ipsum proponet exceptiones audiuntur.

9. *Amul-
tis.*

Hypodiaconum, sicut & diaconum, vel sacerdotem in episcopum elēgere liberè liceto.

10. *Tuam*

Sed & si qua necessitas instabit: in minoribus ordinibus constitutum in abbatem adsumere liceto. Qui tamen à laicis ad dignitatem petitus erit, quanuis honestate & industria ipsum commendate ex officio prouidētis adsumptus, ad sacros ordines ne ascendito. Si ii, à quibus petitus erit, consanguinitate adfinitateve ipsi coniuncti erunt: contra ipsum sinistra suspicio esto,

Alioquin abbates, decani, præpositi, archi-^{1. Ut ab-}
presbyteri, si non sunt, presbyteri: qui archidia-^{bates.}
conatus tenent, diaconi efficiuntur. Si qua iusta
causa prohibebit, ut esse non possent: prælatio-
nes amittunt.

Ad regimen parrochialis ecclesiæ, nisi Hypo-^{5. Præte-}
diaconus erit ad minus, nemo admittitur. si ta-^{rea.}
men in minoribus est constitutus, & intra breue
tempus poterit in presbyterum ordinarier: hūc
dispensatiuè adsumere licet.

Qui clerici in ecclesia ad maiores ordines pro-^{6. Quæris}
moueri recusabunt, si utilitas ecclesiæ, aut neces-
sitas id exigent, & erunt ab eo, cuius iurisdictioni
commisi sunt, digni iudicati: per amissionem
locorum, & beneficii subtractionē adpella. re-
coguntur. si propter aliqua sua peccata indignos
se fatebuntur: ollis inferiores, quorū vita proba-
bilis fiet, præferuntur. sed & eisdem, nisi oppidò
utileis ecclesiæ in aliis seruitiis fuerint, beneficia
auferuntur, aliis canonicè conferuntur.

Ei quoque, qui triennio in suspensionis sen-^{8. Cum}
tentia permanferit, nec quæ habuit, nec quæ ^{bonæ.}
pòst indeptus fuerit beneficia retinere licet, iis
spoliator.

Sanè quod de iis, qui propter aliqua peccata se ^{7. Ad}
indignos fatentur, mox diximus, ita temperator. ^{aures.}
Ei, quæ homicidij etiã casualis cōscientia remor-
debit, ne ad maiores ordines adscendat, con-
filiū esto.

Ad abbates fermo redito.

Monasterii sui concanonicū regularem, etiam ^{12. Intel-}
si ad aliud monasterium talis ordinis adcessit, & ^{leximus.}

De sacra vñctione.

monachus factus est, si tamen de superioris consilio ad eadem domum reuorsus erit, & laudabiliter in ea conuersatus, in abbatem ipsius monasterii præficere liceto.

*ii. Cum
contingat* Cui abbati ab episcopo secundum morem præficiendorum abbatum manus impositio facta erit, si sacerdos existat, lectores per manus impositionem in suo monasterio solummodo faciendi licentia esto. Qui laici ad monasteria conuolantes à suis abbatibus tonsurati erunt, per primam tonsuram à talibus iuxta formam ecclesiæ datam clericalis ordo confertor.

De sacra Vñctione. Tit. 14.

*i. Cum ve
nisset.* **E**PISCOPO, cum consecrabitur, caput & manus ab episcopo, cui mandatum erit, assistentibus ei duobus episcopis secundum morem ecclesiasticum deliniuntur. Vñctionis duæ species sunt. Exteriori, quæ materialis est & visibilis, corpus: cor interiori, quæ spiritualis est & inuisibilis inunguntur. Illa huius signum esto. hæc in ecclesia sacramentum habetor. Oleum, quo exhibebitur, benedicitor. Id cathecumorum vel infirmorum adpellator. Chrisma ex oleo & balsamo conficitor. Caput episcopi propter dignitatem & auctoritatem, manus propter ministerium & officium inunguntur. Christo ecclesiæ capite facto principes amplius in capite ne vnguntur. Ad brachium siue humerum vel armum vñctio transfertor. Põtificis caput chrismate consecrator, brachium principis oleo delinitor. Christiani omnes bis ante baptismum, pri-

De sacramentis non iterandis. 21

mum in pectore, dein inter scapulas oleo benedicto: bis post baptismum sacro chrismate, primum in vertice, dein in fronte inunguntur. Frontis chrismatio, manus impositio, confirmatio dicitur. Cæteras vnctiones simplici præbytero vel sacerdoti exhibere licet. hanc non nisi summus sacerdos id est episcopus confert. Altare, cum consecrabitur, templum, cum dedicabitur, calix, cum benedicetur inunguntur. In ordinandis presbyteris, & consecrandis episcopis omnibus eum, quem sedes apostolica seruat, morem episcopi tenent.

De sacramentis non iterandis. Tit. 15.

Presbyter & diaconus, cum ordinabuntur, ^{3. Presbyter.} manus impositionem tactu corporali, ritu ab apostolis introducto recipiunt. si obmissum erit: ne iterator, at statuto ad huiusmodi ordines conferendos tempore quod per errorem prætermisum est cautè subpletur. Cum oratio super caput effundetur ordinandi, suspensione manuum qui adstant clerici faciunt.

Nec, si sine impositione manuum ad hypo- ^{1. Pastoralis.} diaconatus ordinem adsumptus quis erit, nec, si cum confirmaretur clericus oleo nõ chrismate per errorem delinitus erit, aliquid iterator. quod incautè prætermisum erit, cautè subpletur.

Neque, si quis à schismaticis sepultus erit, ^{2. Anobis.} exhumator, nec sacerdotalia indumenta, in quibus exauthorati presbyteri celebrassint, iterum benedicuntur, nec altaria consecrantur.

1. *Vt filij.* Filij presbyterorum & cæteri ex fornicatione nati (nisi aut monachi fiant, vel in congregatione regulariter viuent) ad sacros ordines ne promouëtor. prelacione verò nullatenus habeto.

18. *Nimis.* Sed nec ad dignitates, personatus, & alia beneficia curam animarum habentia sine dispensatione sedis apo. promouentor.

14. *Literas.* Etsi de vxore legitima erit qui in sacerdotio genitus fiet: nisi permissu summi pont. & aliàs dignus erit, in clericum ne ordinator, ad ecclesiasticum beneficium ne promouetor.

6. *Propositus.* Alioquin si ad hypodiaconatum promotus erit sacerdotis filius: ecclesiastici beneficij prouisione ne careto. si quam ecclesiam habeat, aut si ad quam à fundi domino presentatus erit, presbyter honestus de ipsius adsensu qui ecclesie seruiat ab episcopo committitor. Ipse in suo ordine ecclesie seruito, medietatem omnium beneficiorum ecclesie obtineto.

3. *Presentium.* Sacerdotum filii ab ecclesiis, in queis patres eorum ministrassint, amouentor, in paternis ecclesiis ne ministrant, eas qualibet occasione ne obtineto.

11. *Ad extirpandas.* In quibus ecclesiis ipse pater tanquam persona ecclesie vel vicarius fuerit, eæ paternæ ecclesie dicuntor. Si post patrem, nulla media persona, ministrat in ipsis: has siue in sacerdotio genitus filius, siue nõ, si tenebit, ab ipsis amouetor.

13. *Michael.* Cuius etiam ecclesie personatum proximum pater habuerit, gnatus vicariam ne obtineto.

4. *Cõquerente.* Et in qua ecclesia publicum erit & notorium pat

De filiis presb.ord.vel non. Tit.16. 22

trem eius personatum habuisse, nec in ea ministrato, nec personatum eius habeto. Si institutus erit: amouetur.

Cum itaque manifestum & publicum id erit, ^{10. Quoniam.} ab ineptis ecclesiis filii penitus excluduntur, ad earum gubernationem ne adsumuntur. Causa in iudiciū nec deducitur, nec testes admittuntur.

Cuius autem ecclesiæ nec persona, nec vicarius perpetuus pater fuerit, etsi in ea filii quoque ^{8. Constitutus.} nomine ministrasset: filio, quominus eam teneat, ne officito.

Sed & patre defuncto si qua media persona intercessit: ei⁹ ecclesiæ beneficiū ei obtinere liceto. ^{7. Extransmissa.}

Aliàs ecclesiam, quam nullo medio pater eius ^{17. Dilectus.} habuit, si quis obtinebit: nulla, nisi quæ à sede apo. emanauerit, dispensatione iuuatur. legati dispensatio ne valeto.

Si cui tamen personas huiusmodi ex iustis causis sustinendi Ro. pontifex potestatem duerit, concesserit: cum quo is dispensabit, ab alio literis contra ipsum à sede apo. impetratis ne molestator. ^{9. Ex tua}

Alioquin in qua ecclesia pater eius ministrasset, qui in sacerdotio genitus est, in ea nec capellanus esto. Literis apostolicis per ipsum super hoc impetratis (si id tacuerit) non obstantibus amouetur. ^{2. Ad presentiam}

Canonicorum quoque filii in qua ecclesia patres eorum ^{15. Cum de eorum.} canonici existunt præbendū ne habento.

Hi, maxumè spurii, in quibus patres eorum ^{16. Ad abolendam.} instituti sunt secularibus ecclesiis canonici ne sunt. quod contra præsumptum erit, ne valeto. qui canonicos instituerint à suis

De seruis non ordinandis.

beneficiis suspenduntor.

12. *Ad
hac.*

Qui verò etiam à pontificibus ex legitimo matrimonio procreati erunt, ad sacros ordines (nisi quid aliud obuiabit) licitè adscendunt. beneficiù item in quibus ecclesiis genitores eorù præfunt præerunt rectè obtinento.

5. *Veniens*

Episcopus si presbyterum ad aliquam ecclesiam, in qua pater eius ministrasset, sciens ordinasset: in hac ipsum in pace dimittito. si ignorasset: donec ipsi in alia ecclesia, vnde honestè sustentari debeat, prouiderit, eù olli relinquito.

De seruis non ordinandis. Tit. 17.

5. *Consu-
luit.*

Episcopi neque spurios, neque seruos ordinanto.

8. *Dile-
ctus.*

In his hoc seruator. Matris conditionem filius imitator. hæc si libera erit: etiam si quis patrem hominem seruù esse adferet, in presbyterum promoueri ne impeditor.

1. *Instruē
di.*

Cæterùm nemo, nisi ante ingenuitatis dignitate potietur, clericus fieri permittitor. Episcopi, ne id post infirmetur, nè vituperetur, præcauento.

2. *De ser-
uorum.*

Itaque seruos, nisi priùs à dominis libertatem consequuti erunt, nemo episcoporum promoueto. hi, si dominum suum fugerint, & calliditate, fraude, dolo malo ad gradus ecclesiasticos peruenerint: deponuntor, domini ipsos recipiuntor.

4. *Nullus*

Sed & quem dominus eius libertate donatum in presbyterum fecit ordinari ne superbitor. do-

De oblig. ad rati. ordin. vel non. 23

mino suo canonicas (quas vocant) horas pfallere si nollet: ad cusatus apud episcopum ordinatorem degradator.

Hypodiaconatus sacer ordo habetur. eodem, *7. Miratur.*
cum de seruis ordinatis in seruitutem reuocandis quæretur. cum diaconali gradu priuilegio gaudeto.

De famulis ecclesiæ presbyteros & diaconos *3. De famulis.*
per parrochias, posteaquã manumissione statũ recepserint libertatis, constituere liceto. Quod ipsis debitum, conlatũ me erit, in personas extraneas ne transmittunt. Omnia ad ius ecclesiæ, à qua manumissi sunt, post eorum obitum pertinent. hi, sicuti nec cæteri ecclesiæ liberti, ecclesiam ne ad cusanto, aduersus eam ne testificantur. Ad id si adspirabunt: libertate & honoris gradu carento. Eum non dignitate naturæ, sed temporis necessitate promeruisse putantur.

Qui tamen à parentibus suis ecclesiæ seruis *6. Eo libentius.*
dominis coniuuentibus militiæ clericali absolute traditi erunt, ad aliam ecclesiam transeundi licentiam habent. si autem eo tenore manumissio data erit, & ordini clericali erunt obligati, vt manumittenti ecclesiæ in diuinis, quandiu vixerint, obsequiis famulatum impendant: ad aliam ecclesiam ne transferuntur.

De obligatis ad ratiocinia ordinan. vel non. Tit. 18.

Qui procuratores, actores, exequutores, seu *1. Ma-*
curatores pupillorum sunt, fuerunt, ni *gnus.*

De corp. vitiatis ordi. vel non.

si post deposita onera, & ratiocinia reddita act^o ipsorum in omnibus fuerint comprobati, & potulentur, honore ne munerantur. Ante negotiorum vel officiorum libertatem ne ordinantur.

De corpore vitiatis ordinandis vel non. Tit. 19.

*6. Expo-
sisti.*

Qui enormem defectum in corpore patitur, vt si altera manu mutilus erit, ad sacros ordines ne promouetur. Si quis, cum in abbatē promoueretur, id fraudulenter tacueſſit: cum promoueri ad sacros nequeat, ab abbatiae officio amouetur.

*2. Cum de
sua.*

Alioquin si quis electus vitiatum corpus habere dicitur: superior, qui de fratrum consilio quod exinde visum fuerit exequatur, committitur. Electo ex maxuma dispensatione ita prouisum esto. Quod canonici filius dicitur: pro eo in eius promotione ex dispensatione multa procedi mandatur.

*1. De pres-
bytero.*

Sed & cū presbytero, qui in duello à se sponte oblato & suscepto digiti partem amisit si non tantum amisit, quin sine scandalo solemniter celebrare possiet, episcopo, post peractam penitentiam, misericorditer agere, & vt in suo ministerio ordine, permittere liceto. tamen hic excelsus admodum grauis habetur.

*7. Tho-
mas.*

Multò fortiùs cui pollicis vngula casu adempta erit, si ad eucharistiam frangendam nihilominus in pollice potens erit, nec aliud obstabit canonicum, propter deformitatem huiusmodi ad sacros ordines promoueri ne impeditur.

De digamis non ord. Tit. 20. 24

Qui autem seipfos sani absciderint, vel ab aliis ^{3. Ex par} abscindi adfectauerint, ad clericatus ordinem ^{te. j.} ne adcedunto. si in clero fuerint: cessanto. Si tamen ita natus, si infans in cunabulis sectus, si per hominum insidias eunuchus factus erit, si olli amputata in persecutione virilia fuerint, & dignus erit: nec in episcopum promoueri impeditor.

Alioquin nemo hac via obsequium se præ- ^{4. Signi-} stare deo creduto. si quis, cū id crederet, viri- ^{ficauit.} lia sibi fecit amputari: huic autoritate sedis apo. & eius cui mandabitur, prout ipse viderit expedire, sacerdotale officium absque altaris ministerio conceditor.

Quod si presbyter de consilio medici pericu- ^{5. Ex par} lum sibi imminere videns id faciet: liberè mini- ^{te. ij.} sterij sui officium exequitor, à sacri altaris administratione ne prohibetor.

De digamis non ordinandis. Tit. 20.

VT nec pœnitentes, ita nec digami, nec re- ^{1. Vr biga} pudiatarum mariti ad sacerdotium adscen- ^{mi.} dunto.

Immo qui presbyteri digami, aut viduarum ^{3. De bi-} mariti sunt, fuerunt, nec viuentibus vxoribus, ^{gamis.} nec defunctis ad diuinorum celebrationem contra doctrinam apostoli, & constitutiones ecclesiæ admittuntor.

Neque, si quis quantum in ipso fuit secundam ^{4. Nuper} mulierē, licet inutiliter, sibi matrimonio iunxerit:

De digamis non ordinandis.

7. *Ano
bis.*

Neque, si hypodiaconus, cum de iure non posset, de facto viduam mulierem duxerit vxorem (quanquam nec maritalis vinculum sit inter ipsos) cum iis contra doctrinam apostoli dispensator. affectus intentionis, quæ in matrimoniis spectatur, cum opere subsequuto sic punitor. In aliis, qui verè digami erunt, sacramenti defectus promotionem impedito.

5. *Debitū*

Consensus animorum & commixtionis corporum, quibus matrimonium perficitur, sacramentum eiusmodi habetur. Altero charitas, quæ consistit in spiritu inter deum & iustam animam, reliquo conformitas, quæ consistit in carne inter christum & ecclesiam, significantur. Idcirco mulierem ab alio ductam, sed minimè cognitam si quis duxerit: sacramenti huius signaculum deesse ne intellegitor. Cū nec illa, nec ipse carnem suam in plureis diuiserint, quominus hic ad sacerdotium promoueat, id olli ne impedimento esto.

6. *Quia
circa.*

Sed & presbyter, etsi plureis concubinas habesit, in regularitate digamiæ incurrisse ne censetur. cum talibus tanquam simplici fornicatione notatis episcopo quoad sacerdotalis officii executionem dispensare liceto.

2. *Super
eo.*

Digamorum autem ordinatores potestate & officio ordinandi, ordinati etsi ad sacros ordines promoti erunt, ipsis priuatur. vt ad hos promoueantur, vel remaneant in ipsis, contra apostolum ne dispensator. In ordinatore tamen dispensationem adhibere liceto.

De Clericis

LOCORVM episcopi, ne sibi vel per literas, ^{3. Tuae.}
 vel per testes de canonica ordinatione eorum, qui sine commendaticijs literis venerint, & penitus ignoti erunt, legitimè constiterit, eos in plebibus suis celebrare ne sinunto. si secretò & in furuo ex deuotione celebrare volent: sustinere liceto.

Itaque qui transmarini & aliàs incogniti in ^{1. Tuae.}
 remotis regionibus agèt, quinque episcoporum ad minus testimonio iuuantur. In suspensione aliquanto tempore habentur, in eo episcopi de actibus eorum pleniùs instruuntur. De inferioribus quoque ordinibus, ne quos saltu prætermisint, anquiritor his peractis, si digni inuenti erunt, circa eos dispensator.

Si se in quouis ecclesiasticorum ordinum ^{2. Inter quatuor.}
 constitutos adferent, & ad maiores ordines promoueri postulabunt: sine ordinatorum suorum literis nec in iis quos habere se dicunt, licet iuramentum offerant, suscipiuntur, nec ad maiores promouentur. conuersatio eorum ante probator.

Ecclesiarum quoque prælati in ecclesijs sibi ^{4. Tenentibus.}
 commissis absque episcopi, cuius ipsi iurisdictioni subsunt, conscientia de alienis episcopatus clericos ne instituunt. si instituent: episcopo, nisi quos ex dispensatione dimittendos duxerit, amouere liceto.

D

DEINCEPS eorum, qui administrationem in ecclesia, vel authoritatem habent, officia tractator. In his Archidiaconus clauum teneto.

1. *Vt archidiaconus.*

Hic post episcopum vicarius eius in omnibus esto. Omnis cura in clero tam eorum qui in vrbe positi sunt, quam qui per parochias habitant, siue de eorum conuersatione, siue honore, & restauratione ecclesiarum, ecclesiasticorum doctrina, vel cæterarum rerum studio agetur, ad ipsum pertineto. delinquentium rationem coram Deo redditurum se reminiscitor. tertio quoque anno, si episcopus non potessit, parochiam vniuersam circumito, lustrato. cuncta quæ emendatione indigessint vice sui episcopi conrigitto, emendato. Ad Archidiaconatus tamen sui visitandas ecclesias, nisi quæ causa emerget propter quam sæpius oporteat, semel non ampliùs in anno adcedito.

7. *Ad hac.*

Parochiarum ergo sollicitudo, & earum ordinatio ad ipsum pertineto. ipse maior post episcopum, & episcopi vicarius esto. Omnem curam & sollicitudinem tam in clericis, quam ecclesiis eorum impendito. Oculus episcopi esto. Eius loco per episcopatum prospiciēs quæ corrigunda viderit conrigitto, emendato. Ardua tamen negocia, si absque maioris sui præsentia terminari nequibunt, dum cõsulet, sustineto.

3. *Eaque.*

Denique ipsius ecclesiæ custodiam habeto. Ab ipso, si vel propriæ ecclesiæ, vel ea quæ

de diuersis ecclesiis conlecta erunt cemelia non sub omni sollicitudine & fide seruata erunt, districtè quæritor. Si quid ex eis fraude cuiusquam vel negligentia peribit: ipse reatu hoc adstringitor.

In hypodiacones & Leuitas imperium habeto. Archipresbyteri seu decani iurisdictioni eius subsunto. hi autem commune ipsius archidiaconi & episcopi officium exercent. ab ipsis communiter eleguntor, cõmuniter amouentor. *7. Ad hac.*

In ecclesia hoc archidiaconus officium habeto. Euangelium quando voluerit legito, vel alicui de diaconis legendum mādato, iubeto. Cum episcopus sacrum faciet, ad iusionem eius Leuitæ vestimentis sacris induuntor. sic cum pontifice ad missam proceduntor. ipse ecclesiasticum omne officium prouideto. Lectiones & apochrises seu responsoria in matrice ecclesia dato, auscultato. Nemo lectionem vllam in ecclesia, nemo Euangelium, donec auscultetur ab ipso, legito, decantato. Acoluthos, quis eorum candelabra, quis thuribulum deferre, quæ item minorum quisque officia in ecclesia agere debeat, ordinato. *2. Officiū*

Clericorū, si ad sacros ordines promouēdi siēt, aut si beneficiis ecclesiasticis præficiūdi, examinationē facito. examinatos episcopo præsentato. *7. Ad hac.*

Literas tamen suas sine conscientia & auctoritate episcopi promouendis ne concedito. nemo earum auctoritate ad ordines conuolato. alioquin susceptorum ipsis ordinum exequutio interdicator. *8. Significasti.*

De offi. Archipresbyteri.

9. *Vt no-*
strum. Ordinandos autem solus episcopo repræsen-
tato, atq; illos examinato. Sed & abbates & ab-
batissas in sede ponito.

7. *Ad*
hec. Institutio corporalis tã super beneficiis quàm
dignitatibus ad ipsum pertinet.

4. *Cum sa-*
tis. Curam tamen animarum sine licentia & man-
dato episcopi nemini concedito. quod ad suum
non spectat officium contra patrum constitu-
tiones ne vendicato.

5. *Archi-*
diaconis. Sententiam in aliquos, ni episcopi autori-
tas adcesserit, promulgare ne audeto.

10. *Dile-*
cto. Iurisdictionem in monasteriis intra metas ar-
chidiaconatus sui sitas eam duntaxat, quam ip-
se, vel decessores sui in ipsis vel similibus habue-
runt, retineto.

De officio Archipresbyteri. Tit. 23.

4. *Vt sin-*
gula.

VT ne in aliquo sollicitudo ecclesiastica titu-
bet, non in matrice tantùm ecclesia archi-
presbyter esto, vnaquæque plebes archipresby-
terum habeto. Imperiti volgi, & presbyterorũ,
qui per minores titulos habitant, sollicitudinem
gerito. vitam eorum iugi circumspectione ob-
seruato. qua quisque diligentia diuinum opus
exercebit, episcopo suo renunciato. Episcopus,
etsi valde idoneus fiet, sic onera sua partitor.
Ipse matrici ecclesiæ, plebibus archipresbyteri
præsunto. hi tamen cuncta ad episcopum refe-
runt. nihil contra eius decretum ordinanto.

1. *Vt Ar-*
chipresby-
ter.

Archipresbyter archidiacono quoque sub-
esto. eius præceptis sicut & episcopi obedito,

pareto . Super omneis presbyteros in ordine presbyterali positos curam animarum agito. assidue in ecclesia stato . Qui in matrice ecclesia erit archipresbyter , in episcopi sui absentia ad eius vicem missarum solennia celebrato . collectam vel ipse dicito, vel alteri qui dicat iniungito. hoc ad eius officium specialiter pertineto.

Sed & ministerium eius in eo constitutum ^{2. Ministerium.} esto. Sacerdotum cardinalium ministerium, qui solenne officium agere debebunt, in communicatione corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi, vt scilicet à sacrosancto die dominico per omneis horas indeclinabiliter perseuerent, vt dignè & sanctè perficiatur opus dei ab eo cui committetur, vitam item eorum, ne cessent, nec scurrilitate torpeant, præceptis sui obtemperando episcopi, prouideto . Si episcopus deerit (nisi quæ prohibita sunt) cuncta quæ in sacerdotum ministerio perfici debent (sunt autem hæc, fontes benedicere, infirmum oleo ungerere, penitentem infirmum episcopo consulto reconciliare, penitentiam cunctis aliis sacerdotibus iniungere) prouideto. In præcipuis festiuitatibus vel ipse solenniter celebrationem sacri impleto, vel ad eius iussionem cui committet peragito;

Archipresbyter quoq; vrbanus, si præsul ibi ^{3. Officiū} deerit, vice eius officiū inchoato. benedictiones presbyterales in ecclesia dato. sacrum quando volet ipse, vel cui iubebit cantato. Cum sacrum faciet episcopus, sacerdotibus, vt se vestimētis sacris induant, qualiter ad missam procedant, cu-

De off. primi. & sacristæ.

stodi ecclesiæ, vt in sacrario propter infirmos eucharistia Christi non desit, præcipito. Infirmi ne sine confessione vel confirmatione corporis & sanguinis domini nostri Iesu Christi decedant, prouideto. de eo sacerdotibus præcipito. Eorum qui forinsecus adueniunt peccatorum confessiones ipse cum omnibus sacerdotibus recipito. Cum recepsit, per prouisionem pontificis magnam ipsis curam adhibeto. Ad Christianos faciundos, id est infantes baptisandos, & succurrendum, per iusionem illius sacerdotes omnia faciunto.

De officio primicerij. Tit. 24.

1. Vt primicerius.

PRIMICERIVS, velut Archipresbyter, Archidiacono subesto. Diaconibus & reliquis gradibus ecclesiasticis in ordine positus præsto. disciplinæ & custodiæ eorum insilito. Diaconibus lectiones, quæ ad nocturna clericorum officia pertinent, dato. de singulis studium habeto. In quacunque re capacem sensum habuerit absque vlla negligentiâ vacato. Sin minus, hi a quo ipse iusserit instruuntor.

De officio sacristæ. Tit. 25.

1. Vt sciat

SACRISTA quoque Archidiacono subiacesto. Custodia sacrorum vasorum, vestimentorum ecclesiasticorum, seu totius thesauri Ecclesiastici, item eorum quæ ad luminaria pertinent siue in cera siue in oleo, ad eius curam spectato.

De officio custodis. Tit. 26.

TREIS ecclesiæ columnæ Archidiaconus, *2. Custos.*
 Archipresbyter, & custos funto. hi simul
 iuncti vno animo prouidè & perfectè sine inui-
 dentia zeloue cuncta peragunto,

Quæ competunt ecclesiæ, custodi commit- *1. Custos.*
 tuntor.

Ipse in cunctis Archidiaconi sui iussioni au-
 dito, pareto. In canonicis horis & per eas sin-
 gulas tintinabulorum signa Archidiacono iu-
 bente pulsato. Pallia vel lintheamina altaris
 seu cuncta vtensilia ecclesiæ indefinenter cu-
 stodito.

Panem & vinum omni tempore ad sacrum *2. Custos.*
 faciendum parata habeto. Oblationes omneis,
 eleemosynas, decumas cum consensu Archidia-
 cono absente episcopo inter fratres diuidito.

Lampadum, & laternarum, siue eas accende- *1. Custos.*
 dere siue extinguere oportebit, discretionē ha-
 beto. Si ad id minùs idoneus erit: ab Archidia-
 cono, vt se emendet, conrigitor. si indomitus
 permanebit: Archidiaconus episcopo renuncia-
 to. vt eo eiecto minister domui dei aptus con-
 stituatur, prouideto.

De officio vicarij. Tit. 27.

DEinceps eorum qui vicariam pastoribus ec-
 clesiasticis in ecclesia præstant operam of-
 ficiū tractator.

Eius, qui a Ro. pontifice vicarius in vrbe reli- *5. Sui no-*
 ctus erit, iurisdicção, nisi specialiter olli conces- *bia.*
 sum erit, extra urbem ne extenditor.

De offi. & potestate iud. deleg.

3. *Ad*
hac. Qui in aliqua ecclesia vicarius erit per ipsius personam de consensu & autoritate episcopi diocesani institutus adsignata ei portione, etsi defuncta persona fuerit, per eum qui ei substituetur (nisi quid committet propter quod in vicaria vel beneficio cōdemnandus fiet) ne amouetur. adsignata ipsi pensio ne minuitur.

2. *Proni-*
deas. Ipse verò & personis & ecclesiis deseruitor. vnā vicariam duntaxat, nemo plureis habeto.

1. *Ad au-*
dientiam. Multò fortiùs qui curam animarum, in vna diuersisve ecclesiis personatum indeptus, habebit, vicarius in alienis esse ne quærito.

6. *Ex par-*
te. Præterea in quibus ecclesiis vicarias obtinent vicarij perpetui, residere, & se in Presbyteros, vt earum cura exigit, promoueri facere, per subtractionem prouentuum, vel ipsarum vicariarum coguntur.

4. *Cleri-*
cos. Item quarum ecclesiarum vicarias clerici in Presbyteratu vel aliis inferioribus ordinibus constituti adsequuti erunt, in his alios sibi substituere ne permittuntur.

De officio & potestate iudicis delegati. Tit. 28.

11. *Sanè.*
ij. **Q**VI à summo Pont. delegati erunt, vices eius gerere accipiuntur. maiores illis, quorum causam suscepserint terminandam, habentur. In hac si episcopus aliave persona rebellis ipsis, si contumax erit: pro facti qualitate interdicti suspensionisve sententia compelluntur. terram quoque propriæ iurisdictionis in-

terdicto subiicere liceto. Omnia temperatè secundum negocii qualitatem delegatus facito.

Et si ordinarius non erit, partes auctoritate apo. compellendi, contumaces ecclesiastica seueritate cohercendi, ac super omnibus quæ ad causam ipsam spectabunt, et si literis commissio- nis non contineatur, potestatem recipito. *5. Præte- rea.*

Contumaces siue ad citationem ipsius venire, siue iudicio parere neglegent, pro delicti & causæ qualitate secundum suum arbitrium punito. si pro eo negotio pœna a canonibus expressa erit: eam infligito. *4. De cau- sis. θεμω- illis.*

Aequè si, cum hoc liceat, personis superioribus negocium sibi delegatum subdelegabit: eas cogito. in coactionibus tamen dignitati & personæ deferto. *28. Pasto- ralis. in prin.*

Cum ipsi iusticiam parti exhibere præcipie- tur, omnino mandatum eludi ne sinito. tam eos qui trahentur in causam, quàm principaleis eorum fautores, si manifestè iusticiam impedire cognoscentur, ecclesiastica districtione coherceto. *1. Quia- questum.*

Ordinarius verò, nisi de mandato fedis apo. certus fiet, quod sibi à delegato apo. mandabitur exequi ne cogitor. *31. Cum in- iure.*

Iudicis tamen mandato violenter ne resistito. Sed si qui in causa cõmissa corã iudice ecclesiasticâ transactione vel alio modo obtinuisse se dicēt, in quibus certum fiet nec institutionē canonicam, nec corporalem ipsos possessionem habuisse: vt delegatus, donec Romano pōt. rei veritas innotescat, in possessionem mittere differat instato. *8. Si quã- do.*

De off. & potest iudic deleg.

28. *Pastorialis.* Sin efficere apud ipsum nõ potest vt ab hoc onere ipsum absoluat: etsi iniustam sententiam sciet, obsequitor.
- De m. a.*
quia verò.
7. *Significasti.* Quod si ad delegati iudicis mandatum sententiam ipsius suo nolet, aut, aliis resistentibus, non poterit effectui mancipare: delegatus ipse apo. autoritate eam executioni demandato, eos qui resistēt sentētia ecclesiastica coerceto.
40. *P. & G.* Alioquin præter eas quæ literis exprimentur personas, ad alias, etiam si consentient, iurisdictiono delegata ne prorogator.
41. *Cum vigesimo.* Iudex verò nisi vigesimo anno peracto ne dator. Infra eam æuitatem constituto ab alio quàm à principe facta delegatio ne teneto. Si tamen partes scienter in eum, qui decimum octauum transenderit, consentient: ratum esto.
17. *Causam que.* Dominus in serui sui causa iudex ne dator. datus amouetor, & alius sufficitor.
35. *Cõ R.* Item socium partis concanonicum vt suspectum recusare liceto.
25. *Insinuante.* Atque si quis iudicibus à se impetratis, aut alteri eorum, sine quo alii procedere nequeant, familiaris post impetrationem literarum effectus erit: etsi coram ipsis processum fuerit, cum recusari possint (nisi post familiaritatem contractam coram ipsis aduersarius litigare consenserit) alii recte impetrantor. Alioquin ad priorum iudicum examen partes reuertuntor.
28. *Pastorialis.*
in princ. Iudici autem à principe delegato iurisdictiono dandi iudicem à lege concessa esto. Nemo tamen malitiosè se exonerare quærito. si is, quem subdelegabit, renitetur: coercere liceto. Sicut

totum negocium, ita & citationis officium cui-
libet demãdare, & contẽptorem punire fas esto.

Sed etsi duo erunt: vni ex ipsis, quanquam si-
ne altero procedendi potestatem non habebit, <sup>6. Quã-
uis-</sup> siue alii, siue coniudici suo vices suas commit-
tere liceto.

Personis ergo idoneis & discretis, cum graui <sup>3. Si pro
causa vel necessitate impeditur causis à sede apo. debilitate.</sup>
sibi delegatis interesse non poterit (nisi hæ tam
grauis erunt, vt sine eius præsentia terminari
nequeant) vices suas committito. hi, si res tanti
erunt, eum à quo erunt commisi, consulunto.

Causæ quoque cognitionem, & testium exa- ^{18. Cũ te.}
minationem personis ecclesiasticis sententia si-
bi reseruata, si volt, committito. ab his si adpel-
labitur: nihilominus causam definito.

Cui verò id committetur, ne recusari possiet <sup>27. Super
questionis
θεμα
j. c. ij.</sup>
de partium ad sensu dator, recipitor. sin eos qui
dati erunt pars altera vt suspectos recusassit, vel
ab eis, si fines mandati excessint, adpellassit:
delegatus ipse causam nihilominus definito.
quæ pars recusabit, iustam recusationis cau-
sam coram iudice ostendito. ni ostendet, vel pa-
rata erit ostẽdere: quominus auditores procedãt
ne impedito. si iustam causam allegabit, neque
delegatus admittet: ad Ro. pont. prouocatio
esto. Causæ sibi commissæ principium, finem,
& medium alij delegare nõ solùm coniunctim,
sed etiam diuisim liceto. Cui aliquid eorum
commissum erit, exequutor potiùs quàm
cognitor esto. Tam is tamen ante quem lis
contestatur, quàm per quem definitur, iudi-

De offi. & po. iud. deleg.

ces dicuntor. Et ab eo, cui exordium vel finem causę quis ita committit, tanquam à iudice pro- uocatio esto. Qui sententiam feret, in his omni- bus principio, medio, & fine vniuersa quę in iu- dicio acta sunt inuestigando per seipsum co- gnoscere accipitor.

37. Vene-
rabili.

Cum semel in integrum vices suas commise- rit, officio suo functus esto. alteri negocium rur- sus demandare nequito. subdelegatus ipse nihil contra mandati tenorem facito, si quid contra aget: processus inritator.

29. Ex li-
teris.

Cum iurisdictione coërcitionem recipito. Interdicti sententiam in rebelleis promulgandi potestatem habeto.

41. Quo-
niam. 4.

θεμκ.

Is autem

& seq.

Etsi personaliter negocium exequi iniunge- tur: partibus consentientibus aliis delegare li- ceto. Si tamen anquisitionem fieri, si de prælatis aliisve ministris ecclesiis prouideri mandabitur: cuius industria & fides in id electę erunt, id ipse exequitor. neque, si prædicare crucę, vel pœni- tentias iniungere, excommunicare, vel absolue- re aliquos, aut cum irregularibus dispensare mandabitur (salua legatorum sedis apo. autho- ritate) hęc aliis demandantor. Ipse ministerium non iurisdictionem habeto.

21. Prudē-
tiam.

θεμκ.

1. & ij.

Si plureis etiam sic commissi erunt, vt si om- nis inter se nequeant, duo nihilominus causam exequantur: quandiu aliquis ex ipsis per certum nuncium, vel excusatorē literatorię destinatum se interesse non posse non ostenderit, vel aliās de hoc canonicę constare non poterit, qui reli- qui erunt ad causę cognitionem ne procedun-

to. si processint: nihil egisse reputantur. Si quis tamen interesse nequibit, nolet, subterfugiet, aut contemnet: reliqui, siue duo, siue vnus erunt, in causa nihilominus procedunt. Qui verò sic mandatum apo. contemnet grauissimè punitur.

Suscepto itaque mandato qui delegatus erit ^{14. Quo-} partibus diem ad agendum præfigito. si cum alio ^{niã abbas} iudex erit: eum socium in causæ cognitione adiungito. Si sub expressis nominibus dignitatis locorum, non personarum commissio emanauit: qui præmortuo iudici, cum ei porrectum mandatum fuisset, substitutus erit, cum alio iudex esto. sententia illorum, sicut erit iusta, rata firma habetur.

Si enim duobus causa commissa erit: sententia vnus ne teneto. Rem sic iudicatam ex integro in causam deducere liceto. ^{16. Cau-} ^{sam ma-} ^{trimonijs.}

Vnde si tribus delegatis, ad duum citationem ^{22. Cum} altero inconsulto, nec vices suas committente ^{causa.} decretam venisse, aut si ante citationem ipsam, & literarum noticiam ad apo. sedem pro eadem causa nuncium misisse reus allegabit: hæ exceptiones admittuntur. si admiffæ non erunt, sed pars respondere iubebitur: prouocatio esto.

Sed & delegatorum vno rebus humanis exem ^{42. Vno.} pto, nisi aliud in delegatione expressum erit, eorum officium expirato. Compromissi in arbitris par ratio esto.

Item tribus datis cum clausula, vt si non om- ^{30. Licet.} neis possient interesse, duo exequantur, vnus si recusatus erit, vel nequibit, & alter vices suas

De off. & potest. iudic. deleg.

tertio conlege suo commiserit, posteaquã mortuus fuerit, nisi adhuc eo viuente tertius iurisdictione uti occeperit, solus officium iudicandine habeto. sin ante mortem illius iurisdictione sic demandata uti inceperit: suas & illius vices adimpleto.

27. *Super
questionū
θεμ.α.
si verò.* Hic verò cui condelegatus eius vices suas committet, alteri causam delegandi, vel adpel. remota procedendi (etsi ex duobus ipsis, si pariter interesse nequeant, id in eorum commissione expressum erit, ut alter adpel. remota procedere possit, & ex iurisdictione à principe delegata potuerit, cum iurisdictione sibi à delegato commissa, potestatem ne habeto. ab hoc si adpellabitur: ad primum delegantem adpellator.

23. *Cum su
per.* Et si, cum iuxta formam literarum soli procedere permittetur, altero conlega recusato, vel post sententiam officio suo functo ab ipso adpellatum erit: cum hoc nihil agito. si quid ager: quasi non possit & nolit solus procedere, confessio eius accipitor. quod à duobus factum erit effectu careto.

34. *Coram
dilecto.* Iudici quoque antea dato si, postquam diu disceptatum erit, alius veritate subpressa adiungetur, ut si ambo non possint, ea prior iudex adimpleat: quem is adiunctus subdelegabit non admittere, & soli in causæ cognitione procedere liceto. sententia eius rata esto.

43. *Quo-
niam. y.
in prin.* Si verò rite ex delegantis officio, vel de partium consensu dabitur: & ipsius subdelegatio valeto. Sic si episcopo mandabitur, ut cum

altero suorum coniudicum mandatum exequatur: sine subdelegato ipsius reliqui duo procedere ne valent.

Qui autem delegati semel iurisdictionem à 38. Significans se abdicassint, nec ex partium compromissi formula resumunto. *cantibus.*

Porro contra delegatum si quæ suspicionis 39. Suspicionis causa adsignabitur: ea coram arbitris probatur. Ad ipsos omnia quæ ad hunc articulum faciunt pertinent. Ipsi ad hoc terminum adsignant. si discordeis erunt: delegatus ipse, ut vel in unam sententiam conveniant, vel tertium concorditer aduocent, cum quo ipsi vel alter eorum id faciat, cogito. Id quoque ad explicandam iurisdictionem suam ipsi commissum intellegitur.

Quid si lis ante mortem delegantis contestata non erit? Certè mandatum finitor, iudices ex delegatione huiusmodi ne procedunt.

Si tamen citationis edictum ante mandatoris mortem propositum, & ita quasi ceptum negotium fiet, maxumè si delegantis obitum delegatus ignorabit, lite post mortem contestata in causa nihilominus procedere tenetur. 20. Gratia

Planè qui delegatus erit iudex formam sibi 13. Ex parte. i. j. statutam obseruato. Rationabiles tamen exceptiones (nisi nullas admittere iubebitur) admittito, & in causa iuxta iuris æquitatè procedito. R. o. pōtifex nullas exceptiones admitti (præterquam si res notoria fiet) ne mandet, videto.

Si iudici posteriores literæ quæ prioribus 2. Sane. j. obponentur, de ipsis tamen mentionem non facientes innotuerint: R. o. pōtificè consulto, exe-

De offi. & po. iud. deleg.

quationi vtrarumque superfedeto.

35. *C. R.* Si quo loco delegatus erit pars aduersa propter multas & graues inimicitias coram eo comparere nequibit: qui eum impetrasset alium in eadem ciuitate vel diocesi elegundi optionem habeto.

32. *Cum olim j.* Quæ in negotio commisso ante litem contestatam contigerint, vt si damnum datum sit, eorum iurisdictio, nisi de ipsis in rescripto mentio erit, ad delegatum ne pertinet. A procuratore simpliciter ad eam causam deputato (cum ad ea tantum quæ in commissione inueniuntur expressa constitutus intellegatur) ad hæc prorogari iurisdictio nequit.

4. *De causis. v. prin.* Item si causa intra certum terminum deciden- da committetur: eo transacto, nisi præfixus dies de partium voluntate & cõsensu prorogabitur, mandatum expirato.

28. *Pastoralis.* Si qua verò partium procurante ad diem ipsis assignatam delegatum euocari contigerit: nisi partes negotium prorogari consentient, iudex ipse personæ neutri parti suspectæ, quantum ad diem illum, negotium adpell. remota audien- dum committito. Cuius partis malicia id actû dicetur, digna eam animaduersione punito.

10. *Contestatio- nibus.* Reo tamen absente, siquidem antequam de literis commissionis mentio fieret, iusta de causa non per contumaciam se absentasset, etiam si spoliatum intra certum tempus restitui mandabitur, intra quod is qui abest adesse non possiet, & impetrator testibus idoneis possessionem suam & deiectionem probare paratus fiet, restitutio

tutio ne dator.

Cæterùm iudex cum peremptorium adsignabit, ne iurisdictionem suam (nisi cùm exiget necessitas) coarctet, videto. Si ad audiundos testes, depositiones publicandas, vel sententiam proferendam peremptorium adsignabit, & adhuc iurisdictione durabit ipsius: in diem alteram æquitate suadente expectare liceto. Contumacem non propterea iterum citare elapso peremptorio, nisi hanc olli gratiam facere volet, tenetor. Si iurisdictione exspirabit, neq; is, cui peremptorium adsignatum erit, hora, qua congruè possit ipse iudex ad id quod edixerit procedere, se præsentabit: iudex quod intendit exequitor. Iudicalem instantiam frustra evanescere ne finito. In tenebris tamen & furuo iudicia ne exercentor. Ex qua ante noctis tenebras quod incumbit, perfici possit, congrua hora intellegitor.

Qui literas impetrasset si excommunicatus dicitur: iudex, nisi qui id obiiciet vel statim, vel intra competètem terminum id probabit, actorem, ut sine quolibet offēdiculo audiatur, permittito. Sin eo confitente, vel aliàs legitimè constabit: secundum formam ecclesiæ absolutio. Si tamen ob aliam iustam & evidentem causam excommunicatus erit: ad excommunicatorem absolendum remittito, amandato. Ipse pro qua causa excommunicatus erit (nisi specialiter aliis erit delegata) coram excommunicatore statim eius mandatum servato. Is si quid maliciose agget, aut differet: delegatus eandem utrobique iurisdictionem exerceto. nisi absolutio sedi apo-

E

24. *Consulit.*

21. *Prudentiam, θεμολογία. sexta.*

De off & potest. iudic. deleg.

reseruata specialiter erit, liberè ritu ecclesiastico exequitor. Cui principale, ei & accessoriū commissum accipitor.

36. *Cum
cōtingat.*

Quòd si eum, qui se, cum non deberet, veluti post adpellationem, excommunicatum dicet, absolui mandabitur: excommunicatore contra adfertionem probare volente vtriusque partis probationes admittutor. ante iudex ad aliquid decernendum ne procedito. prout per eas adparebit vel absoluto (si indigebit) vel non ligatum denunciato. Sin quis se generaliter iniuste excommunicatum adferet, neque in excommunicatione intolerabilem errorem patenter expressum fuisse dicet: antequam absolutus fiet, probationes eius ne admittuntur. Iuxta formam ecclesiæ protinus absoluitur. sic vtrisque probationibus admisis iuste an iniuste fuerit excommunicatus decernitor.

15. *Super
eo*

Si de præsentatione presbyteri ad certam ecclesiã quæstio erit, & ita delegabitur, vt ad præsentationem partis, cui ius id competere cõstabit, adpel. re. ordinet ecclesiam: id ipse neque incio, neque reclamante diocæsano episcopo, archipresbytero, vel archidiacono, & sine ipsorum fraude facito. ollis, si iuri suo detrahi viderint, adpellare liceto.

12. *Ex parte.
j.*

Cum autè mandatum accipiet, vt de cuius ecclesiæ primò vacatura dignitate cui provideat, eam quæ prima vacabit, etsi speciales super ea pro alio literæ de prioribus tamen mentionem non facientes emanarint, ipsi adsignato.

33. *Cum
olim. ij.*

Si quid ad delegantem scribendum erit: cui

scribita huiusmodi tradentur ea ne aperito, rese-
rato, sigilla ne violato. si partium alteri dabun-
tur, & hæc illa suspecta habesit: vel hæc non
recipito, vel recepta ex fide præsentato, & suspi-
cionis causam coram delegante ostendito. alio-
quin verbis ipsius nulla fides adhibetor. contra
acta quæ violasit ne auditor.

Iudex ipse, licet, cum sententiam dixerit, offi-
cio suo functus esse dicatur: tamen & aduersus 26. Qua-
rentis.
contumacem ante litis contestatione, & ad sen-
tentiã quoq; suam exequudã iurisdictionis sibi
cõmissæ exercitium vsque ad annum integrum
habeto.

Ea autẽ per se vel alium exequutioni mandata 29. In lite-
ris.
eius autoritas & iurisdictione cessato, euanescito.

Quod si literæ causæ adpellationis fuerint 28. Pastro-
ralis
θεμα.
præterea.
imperatæ: etsi prioribus literis remota fuerit
adpellatio, dummodo ex certa scientia impe-
trentur, statim prioris iudicis iurisdictione reuoca-
ta esto. exequutio sententiæ, donec adpellatio-
nis merita pleniùs sint discussa, suspenditor.

Si à subdelegato adpellabitur, & delegatus ali 27. Super
quæstionẽ
θεμα.
porro.
quid sibi de iurisdictione reseruassit, maxumẽ si
causa fuerit adpel. re. commissa: ad ipsum, non
ad Ro. pont. adpellator. sin iurisdictione totã in
alium transtulerit: ad Ro. põt. prouocatio esto.

De officio legati. Tit. 29.

Legatus quoq; in sua puincia vices sumi põt. 1. Cum nõ
ignoretis.
Lgerere accipitor. vnde archiepiscopº, cù me-
tropolitico iure duntaxat eas, quæ de episcopa-

E ij

De offi. legati.

tubus suffraganeorum suorum per adpellationē ad ipsum deferuntur, causas audire possit, si legatus quoq; fiet, vniuersas quæ per adpellationem, vel querimoniā ad ipsum peruenerint, audiendi potestatem habeto.

8. *Volentes.* Si quis tamen à latere summi pont. ad partes illas legatus mittetur: exequutionem officii sui, quandiu legatus à latere ibi erit, pro sedis apo. reuerentia dimittito.

2. *Studiisti.* Commissionem quoque alicui specialiter ab apo. sede factam legatus generalis ne impedito. Sententiam, quæ iuxta formam mandati apo. à delegato rationabiliter lata erit, confirmandi & exequutioni demandandi, non tamen inritādi, nisi speciale super hoc mandatum accepit, potestatem habeto.

5. *Licet.* Sed & quam rem semel examinatum ad sedem apo. deliberandam transferet, ampliùs eam ne examinato. Cum sic iudex esse desierit, quod faciet, inritum & inane esto.

10. *Nemi ni.* Sanè quæ legatus in prouincia sibi commissa edet statuta, ipso eam egresso perpetua manento. si quos tamen delegasset: nisi ante eius decessum eorum præcesserit citatio, eorumdem iurisdictio exspirato.

3. *Nisi.* Insuper ad ea quæ in signum singularis priuilegij Romano tantū archiflamini reseruata sunt, legatus manus ne extendito. vnam ecclesiā alteri subiicere, vni in aliam ius primatiæ concedere, duos episcopatus vnire, vel vnū diuidere ne audeto. Motu proptio de vna ecclesia ad aliam episcopum transferre ne præsumito. Eos tamen

4. *Quod translationem.*

qui in canonem promulgatæ sententiæ incidere
rint propter sacrilegas in clericos manuum in-
iectiones rectè absoluto.

Extra commissam verò sibi prouinciam Ro. *9. Excom-
municatis*
ecclesiæ legatis, si non à latere missi erunt, neq;
ibidem in alienigenas, nec his qui ecclesiarum
suarum prætextu legationis dignitatem sibi ven-
dicabunt, etiam in prouincia sua & in subditos
suos, nisi speciali gratia hoc ipsis ampliùs conce-
detur, hoc permissum ne esto.

At quandiu legationis suæ terminos egressus *7. Nouit.*
non erit legatus, etiam ex alia prouincia in aliã,
si in vtraque iurisdictionem accepit, interdicti
sententiam promulgandi potestatem habeto.

Prouinciæ quoque suæ vacantes ecclesias *6. Dile-
ctus.*
episcopo inconsulto, & multò magis archidia-
cono qui se patronum dicet (cum hic in præ-
sentatione, quàm ille in concessione minus ius
habeat) licitè conferto.

De officio iudicis ordinarij. Tit. 30.

NVnc ordinarij iudicis officium explicator. *1. Perni-
ciosam.*
Singularum vrbium episcopis in suis dicece-
sibus adulteria, & scelera anquirendi, vlciscun-
di, & secundum canones iudicandi libera pote-
stas esto. publicum quoque auxilium, si opus
erit, aduocanto, adiscunto. Id ipsis ne præiudi-
cato, sed cū hoc ipsi quæ deo sunt placita, pro-
sequuntor.

Conrigundis itaque subditorum excessibus, *13. Irrefra-
gabili, in
princ.*
& moribus reformandis ecclesiarū prælati pru-

De off. iud. ordinarij.

denter ac diligenter intendunto. exequutionem ipforum, ni formam obseruadam excessint, nulla consuetudo vel adpellatio impedito, interpellato.

12. *Licet.* Tam autem circa viros religiosos, quàm seculares clericos suæ iurisd. subiectos crimina anquirendi & conrigundi potestatem habent. Et si quid R. o. pontifex super hoc generaliter ollis mandasset: non delegata, sed ordinaria iurisdictione facere accipiunt. Si in hoc faciundo, cum licebit, adpellabitur: adpellatio nõ ad R. o. pontificem, sed ad proximum superiorem deuoluitur.

19. *Grave.* In quas tamen diocesium suarum ecclesias nec ordinariam iurisdictionem habebunt, nec si literas huiusmodi super clericorum conrectione accepserint, nec in ecclesias ipsis ecclesiis subiectas interdicti, nec in earum clericos suspensionis sententias promulgare audent.

7. *Quãto.* Quos prouinciæ suæ monachos, canonicos, & alios regulareis proprium habentes, & claustro relicto curias principum sectates inueniunt, si nec ad eorum commonitionem resipiscunt, ac proprium sine difficultate in manibus prelatorum suorum secundum ipforum consilium in domus utilitatem conuertendum dimittent, & regularem vitam obseruabunt: prælatos ipsos, vt id exequantur, monent. si negligenter omittent: ipsi per suspensionem officii & beneficii adpel. re. compellunt.

13. *Irrefragabili*

θεμα.

2.3. & 4.

Si cuius ecclesiæ cathedralis canonici per capitulum conrigi consuerint: episcopus, vt intra

certum terminum conrigantur, moneto, iubeto. alioquin ipse conrigo. Ipsum verò capitulum si in episcopi contemptum, aut absque manifesta & rationabili causa à diuinis cessasset: episcopus nihilominus, si volt, in ecclesia sua celebrato, ad metropolitanū querelam deferto. Ipse tanquam delegatus à summo pontifice veritate cognita dignè castigato. Prælati hæc ad graumen pecuniæve quæstum ne conuortunto.

Quæ ab ecclesiarum prælatis in clericos vel laicos malefactores sibi subditos rationabiliter lata erit sententia vsque ad dignam satisfactionem inuiolabiliter obseruator. Si quis plebanus (cū prælatus fiet) id in suos parrochianos faxit: idem esto. hi à superiore sine illius conscientia ne relaxantor.

Quas enim prælatus in subditos suos pœnas ^{8. Ad re-} canonice infliget & superior ipse obseruato, & ^{primendã} ab aliis obseruari imperato. Excommunicationis sententia per adpellationis obiectum ne suspenditor. Si quis eam iniustam archiepiscopo conqueretur: ipse suffraganeo tanquã coepiscopo deferto, conquerentem ad ipsum absoluentem remittito, amandato. absolueri si nollet: ipse iuratoria cautione recepta absoluito. Nisi quem ipsi legitime constabit contra iusticiã excommunicatum, super eo de quo excommunicatus erit vt satisfaciat competenter iniungito. Si contemnet: in excommunicationis sententiã adpel. remota reducito.

Sed & si quis parrochianos suos pro copula inlicita excommunicatione notasset ordinarius, & cauit.

De offi. iud.ordinarij

ipfi ab apo. fede literas impetrabunt : quandiu iudicum defidia, vel malicia causa protrahetur, si nec illi à cōiunctione inlicita abftinebūt, etfi ab excommunicatione abfoluti fient, ipfe eos in priftinam excommunicationis fentenciam reuocato. ea ipfos, donec caufa in receptione testiū & aliis progrefsum cepfit, ligatos teneto.

5. Ex parte. Quos autem à fe excommunicatos occultatis excessibus, & falſæ cauſæ prætextu à Ro. pontifice abfolutos eſſe conſtabit, cum literis ſuis rei veritatem continentibus ad ſedem apo. remittito. ſi tamen celatæ veritatis ſuſpectos tantum habefſit: quod ipſam confeſſi fuerint, purgationem ipſis indicito.

11. Paſtoralis. Si quos verò ab apo. fede iudex delegatus pro contumacia manifeſta excommunicafſit: hos ordinarius, præterquam in mortis articulo, abſoluere, nec ſi petitorum rei ſeruandæ cauſa in poſſeſſionem petitorum induxit, poſſeſſionem amiſſam reſtituere intra annum iuri parere volenti, & idoneè cauenti, etfi delegatus deceſſit, niſi eidem ipſe in honore ſuccedet & onere, ne præſumito. hæc ſummo pont. reſeruata ſunto. Si qui tamen id metuent, ne poſt annum aduerſarius eorum verus efficiatur poſſeſſor: coram ordinario, vel, ſi copia eius haberi nequibit, coram publicis & honeſtis perſonis cautionem, quod iuri parebunt, offerundi ac præſtandi poteſtate habento. Sic poſt annum à fede apo. poſſeſſionem recuperanto.

2. Si ſacerdos. Sacerdos ſi quem cuius criminis reum certò ſciet: ſi delinquentis confeſſionem recepiſit, nec

is volet emendare, nisi iudiciario ordine quis probare potest, nominatim ne arguito. Si quis inlatum sibi damnum queretur, & iusticiam petet: authorem damni, sed non nominatim, excommunicandi potestatem habeto. Quem tamen reum sciet, ne se communioni ingerat, admoneto.

Episcopi in ecclesiis suæ diœcesis canonicam obedientiam, subiectionem, & reuerentiam, institutionem & destitutionem, conrectionem & reformationem, censuram ecclesiasticam, omnium causarum ad forum ecclesiasticum de iure spectantium iurisdictionem, pœnitentias, sacramentorum, quæ ab episcopo recipiunda sunt, conlationem, synodum, eiusque sine cathedratici nomine binos solidos, decumationum, & mortuorum quartam, visitationem annuam, procurationem moderatam & æqualem habeto. hæc episcopalia iura sunt. Episcopi his contenti manento. Pro temporis tamen necessitate, si manifesta & rationabilis causa erit, cum charitate moderatum auxilium postulandi potestatem habento.

Inter supradicta citatio, causarum examinatio, & emendæ ad iurisdictionis legem non ad diœcesanam pertinento.

Viros idoneos opere & sermone potētis ad sanctæ prædicationis officium salubriter exequundum adsumunto. Hi plebes episcopis creditas vice ipsorum (cum ipsi per se nequibunt) visitantes verbo & exemplo ædificant. His, si indigēsint, episcopi necessaria subministranto.

16. Con-
querente.

18. Dile-
ctus.

15. Inter
cetera.

De off. iud.ordinarij.

Tam in cathedralibus quàm conuētualibus ecclesiis viri idonei, quos episcopi non solum in hoc, sed & in confessionibus audiendis, & penitentiis iniungendis, cæterisque, quæ ad salutem pertinent animarum, coadiutores habere possint, ordinantur.

14. *Quoniam.*

Vna verò eadēque ciuitas siue diocesis omnino diuersos pontifices ne habeto. Sed & in quibus partibus intra eandem ciuitatem atque diocesim diuersarum linguarum, morum, & rituum, sub vna tamen fide populi permixti erūt, pontifices earum viros idoneos prouidento. Hi secundum diuersitatem rituum, & linguarum diuina omnia officia celebrant, ecclesiastica sacramenta ministrant, verbo pariter & exemplo instruunt. Si vrgens necessitas postulabit: episcopus catholicum præfulem nationibus illis conformem prouida deliberatione sibi vicarium constituit. Hic ipsi per omnia subiectus & obediens esto. Si quis aliter se ingesserit: excommunicatus esto. Ni resipiscet, ab omni ministerio ecclesiastico deponitur. Brachium seculare, si necessarium erit, adhibetur.

17. *Vt iuxta.*

In monasteriis autem visitandis nullos seculares præterquam de ecclesiæ suæ canonicis duos tresve in decetū habitu visitationis tempore episcopus introducit. alios quos expedire viderit religiosos adiungit.

4. *Cum vos.*

In quibus ecclesiis, cum hæc vacabunt, propter patroni dissensionem, vel colpam, aliamve quam causam ordinarii locorum personas instituere non poterunt, nec persona erit ecclesiæ.

stica quæ præsentationem habesit, adpella. re.
 œconomos ponunto. Hi fructus percipiunto.
 Eos aut in ecclesiarum vtilitatem expendunto,
 aut futuris successoribus fideliter reseruant.

Ecclesiis sua priuilegia seruantur. Neque pri- *9. Duo si- mul.*
 mates vel patriarchæ nisi quantum sacri cano-
 nes cõcesint, vel illis ab antiquo prisca consue-
 tudo contulit, præ cæteris quicquam habento.
 archiepiscoporum qui sub ipsis erunt clerici, ni
 per adpellationem causa perferatur ad ipsos, aut
 ollis a sede Apo. erit indultum, aliquáve eccle-
 sia aut eius rector priua lege fulcietur, iudicium
 ipsorum subire ne coguntur.

Episcopi quanquam metropolitana lege ar- *11. Pasto- ralis in princ.*
 chiepiscopo subiecti sient, ipse tamen in clerico-
 sus suffraganei quibusdam casibus exceptis
 nullam potestatem habeto. Causas ad ipsum
 per adpellationem deuolutas suffraganei sui sub-
 dito delegare valet, non tamẽ vt delegationem
 suscipiat, inuitum cogito.

Archiepiscopo tamen, si infirmitate aliáve *10. Quod sedem.*
 iusta causa impediatur, pro suffraganeis conse-
 crandis vices suas cpepiscoporum alicui, dum
 & catholicus habeatur, nec gratia sedis Apo.
 ipsi substracta fiet, committere liceto. qui con-
 secrandus ab ipso munus consecrationis accipe-
 re tenetur.

Quibus item casibus alicui ex officio com- *20. His quibus.*
 petit pro violenta in clericos manuum iniectio-
 ne excommunicatos absoluedi potestas, alii ab-
 solutionem huiusmodi committere liceto.

1. *Ex literis.* **A**D officium iudicis etiam delegati aduocatum parti non habenti dare pertinet. Is etiam domesticum suum dare valet.
2. *Iudicis.* Officium iudicis si pro actione proponitur: lis contestator, aliàs necessarium ne esto.

De maiestate & obedientia. Tit. 32.

6. *Solita.* **A**D vniuersalis ecclesiæ regimen & firmamentum duo luminaria magna à deo constituta habentur. Pontifex in spiritualibus, Imperator & Rex in temporalibus eos qui hæc ab ipsis percipient, antecellunt. Illius maior authoritas, horum minor potestas esto. Hi gladii potestatem in eos tantum, qui gladio vtentes eorum iurisdictioni erunt subiecti, habent. Sacerdotibus & pontificibus suis reuerenter vtuntur. ab his si rationabiliter admonebuntur, increpabuntur: sufferunt, parent. Romano pontifici oues Christi commissæ creduntur. qui ipsum magistrum & pastorem non agnoscet, à Christi ouili extorris esto. Ille quodcunque ligandi atque soluendi à deo datam potestatem habet.
5. *Illud.* Eius iussionibus nullus, etiam si episcopus, contrauenit, aliàs inobedienciæ notam incurrit.
4. *Omnes.* Episcopis quoque principes & cæteri homines obediunt.
2. *Si quis.* Qui contra decretum eorum venerit, ab ecclesia abiicitur, anathematizator.

Episcopus quos abbates & sacerdotes sibi ^{9. Quod} diœcesana lege subiectos habesit, ad suam sy- ^{super his.} nodum (nisi tamen in ea quicquam contra canonica decernet agere instituta) per censuram eccle. venire, sibi que debitam reuerentiam & obedientiam præstare compellito.

Monasteriorum etiam canonici regulares ^{10. Cum} priori suo in his quæ ad ipsum pertinebunt obe- ^{in ecclesiis} diunt. si contumaces erunt: ipsos prior excommunicato. Antequam de obedientia priori præstanda iuramentum corporale præstiterint, ne absoluuntur. Id si contempserint: de fratrum consortio excluduntur.

Alioquin prælatus, quandiu voluntario ipsi ^{3. Lege-} officio à subditis reuerentia impendetur, nec, vt ^{batur.} sponsonis scriptura se obligent, cogito.

Abbatissæ suæ canonicæ regulares, & clerici ^{12. Dile-} eius iurisdictioni subiecti obedientiam & reue- ^{ctia.} rentiam impendunt. eius salubria mandata & monita obseruant. alioquin qui ipsos ad id cœsura eccle. compellat, deputator.

Capellarum Cardinali ecclesiæ subiecta- ^{11. His} rum Presbyteri & clerici Cardinali ipsius ma- ^{que.} nualem obedientiam, reuerentiam, & honorificentiam exhibent. ad ipsam ecclesiam pro scrutinio, baptismo, & capitulo celebrando temporibus consuetis conueniunt, conrektionem Cardinalis humiliter requirunt, excommunicationis, interdicti, vel suspensionis sententias in ipsos & ecclesias eorum latis obseruant. Ecclesia Cardinali vacante omnia hæc eidem ecclesiæ reuerenter exhibent, conre-

De maioriata & obedientia.

Etio tamen, excommunicatio, & suspensio ipsorum sedis apostolicæ prouidentia referuantor.

14. *Cum olim.*

Abbatum quoque episcopo subditorum electiones ecclesia cathedrali vacante capitulo ipsius confirmandæ vel infirmadæ præsentantor.

16. *Cum inferior.*

Cæterum inferior in potiozem etiam in eius territorio existetem, etsi olim subiectum ipsum eiusque territorium habuerit, cum postea ad maiorem ordinem adscenderit, utpote ecclesia ipsius, cum in cuius Archidiaconi territorio esset, in cathedralem erecta, iurisdictionem ne exerceto. Episcopus tamen seu Archiepiscopus, qui sic Archidiaconi iura leserit, in diocesi sua absque alieni iuris præiudicio compensationem illi congruentem facito.

8. *Inter quatuor.*

Si quas autem ecclesias, quæ ante minimè sibi respondebant, aut ab ipsius iurisdictione exemptas, etiam patriarcha sibi subiici, & à prælatis ipsorum obedientiam præstari postulasset: in præiudicium eorum, queis ipsæ subiectæ erunt, aut contra exemptorum statum, maximè in eorum absentia nihil immutator.

17. *Humilis.*

Porrò inter vicinos archiepiscopos si de iure primatiæ seu patriarchatus controuersia erit: pro eo cui iura liquidiora suffragabuntur Ro. Pontifex prouideto. Prælatorum alterius prouinciæ in ea præsentium, & capitulorum cathedralium, eiusque ecclesiæ pro qua prouisio erit super hoc adensus requiritor. ante prouisio facta ne publicator. si qui consentire nolent: superfedetor. ipsis, si prælati erunt, ut personaliter, sin alij, ut per procuratores idoneos Apo.

sedem adeant, præcipitor. Ibi ius suum prosequuntur. si succumbent: parti alteri in expensas condemnantur.

Patriarcha autem in iuramento à suffraganeis suis exigendo ea forma qua Ro. Pontifex in coepiscopis ipsi immediate subditis, contentus esto. Si præter eam iuramentum exiget: etsi consuetudinem prætetendat, his articulis episcopus ne tenetur. 13. Dilecti.

Quos ordinis sacri conlatione Ro. Pontifex honoravit, ipsorum episcopi inter alios sibi subditos eis deferunt. non tamen per hoc ipsi ab obedientia, quam aliàs episcopis suis debent, absoluti sunt. 7. Per tuas.

Sed & qui prius ordinatus erit, ipse prior & maior habetur. Hæc honoris distinctio esto. 1. Cum certum.

Qui tamen aliàs in ecclesia maior erit ordine, etsi postea receptus erit, in portione percipiunda potior esto. Presbyteri primum, diaconi secundum, hypodiaconi tertium locum tenent. Minores seruitia consueta faciunt. 15. Statutus.

De induciis, & pace. Tit. 33.

EPISCOPUS omni trepidatione seposita ad pacem firmiter tenendam mutuam sibi opem consilium adferunt, hoc nullius amore odio prætermittunt. si quis in hoc tepidus erit: damnus propriæ dignitatis incurrit. Ut induciæ a quarta feria post occasum solis ad secundam usque feriam in eius ortu ab aduentu domini usque ad octavas epiphaniæ, & a septuagesima us-

De Pactis.

que ad Octauas Paschatis inuiolabiliter obseruentur, præceptum esto. si franget quis, neque post tertiam admonitionem satisfaciet: episcopus in eum sententiam excommunicationis dictato. scribtam vicinis episcopis adnunciato. hanc quisque eorum confirmato, nullusque excommunicatum in communione recipito. si quis hoc violasset: ordinis sui periculo subiacteto.

2. *Inno-*
mus.

Presbyteri, monachi, conuorfi, peregrini, mercatores, rustici euntes, redeuntes, agros colentes, & animalia quibus arabunt, & ad agrum semina portabunt, etiam in bello securitate lætantor. Pax seruatur.

De Pactis. Tit. 34.

1. *Anti-*
gonus.
3. *Quali-*
ter.

6. *Cum*
clerici.

5. *Acce-*
pimus.

8. *Pactio-*
nis.

PACTA custodiuntor.

Quæ promittuntur, opere complentor.

Nemini tamen quò facilius ecclesias indipi-
scatur decedentibus earum personis, pensiones
ipsarum maiores soluere pacisci liceto. qui se-
cus faxint, ecclesiis ipsis spoliator, seueritate ec-
clesiastica puniuntor.

Cum item ecclesiæ concedentur, si vt alii no-
minatim succedant, conueniet: friuolum & ina-
ne esto.

Etenim in spiritualibus omnis omnino pa-
ctio, conuentio cessato. pro iis obtinendis si quæ
facta erit, aut in aliis si quæ conuentiones obser-
uatae vergent in animæ detrimentum: nullius
momenti sunt. turpe vel rei turpis, aut impos-
sibilis de iure vel de facto pactum nullam obli-
gationem inducito.

Ideoque

Ideoq; si super ecclesiastico beneficio lis erit: nec, vt pro expensis pecunia detur alteri vt liti cedat, conuenito. 4. Cū pri-
dem.

In conuentionibus super hoc ineundis, & aliis in quib⁹ summi pōt. cōsensus expectabitur, eas rati habitio pro partium securitate solidato. 2. Quo-
tiens.

Planè nullis clericis cum domos locabunt, aut feuda concedent, vt ipsis decumæ soluantur, & apud eos sepultura elegatur, neque quid aliud in præiudicium ecclesiarum parrochialium cū conductoribus & feudatariis conuenire liceto. 7. Pleri-
que.
si quid occasione pacti huiusmodi percipietur: ecclesiæ parrochiali redditor, restitutor.

De transactionibus. Tit. 35.

TRansactionum quoque pacta, quæ pro litibus sedandis fient, perpetua sunt.

Cum transactione decisa cōtrouersia erit, partium iura, priuilegia, & instrumenta viribus vacua sunt, sola postremorum pactorum pagina valida & perpetua esto. si quid imperitia, aut incuria minùs firmum esse metuetur: vires plenissimè notionis autoritate Ro. pont. suscipito. 1. Sicut
grauē.

Inter ecclesiarum verò personas facta super decumis transactio, ni superioris autoritate cōfirmata fiet, successoribus earum ne obstato. 8. Veniens

Sic si quis literis ad extraordinarium iudicem impetratis cum aduersario suo componet, postmodum in ecclesia de qua agetur ius aliquod habiturus: episcopus quidem loci compositio- 5. De ce-
tero.

De transactionibus

nē, nisi iuri contraria erit, ne reprobato. Qui tamen census sub hoc pretextu ecclesiæ, cui præfit, sine episcopali authoritate solutus erit, vitâ eius qui soluerit ne excedito.

2. *Statutus.* Sed inter quos & personam ecclesiasticam de episcopi vel archiepiscopi sui ad sensu super decimis compositio facta erit, rata persistito.

3. *Contingit.* Item quam transactionem abbas, vel conuen- tualis ecclesię prior super lite faxint, si à capitulo suo de rati habitione literas habesint, capitulum eam, si fuerit aliquot annis seruata, quasi non consenserit, reuocare nequito.

11. *Ex parte.* Iudici quoque ad componendum partes suas interponere, & interdum seueritati detrahere pro loci statu & excedentium multitudine, æquitate seruata, semper in humaniorem partem inclinando, prout personas, loca, & tempora postulare viderit, liceto. In matrimonio verò & aliis super quibus ius inuenietur expressum, à seueritate canonica ne recedito.

7. *Super eo.* Planè super rebus sacris litigiosis nemo transfigito. vt hæ aliquo dato, retento, promisso possideantur, simoniæ speciem habeto. quominus tamen gratis & amicabiliter inter se litigantes componant, ne obstato.

4. *Constitutus.* Cæterùm litē super beneficio cœptā & transactione sopitam, ac vltro citroq; fide præstita firmatam ea in irritum reuocata resumere liceto.

6. *Ex lite ris.* Quòd si coram iudice fortè fiet transactio; tertius, qui author eius eidem interfuerit, eius mentione non habita super beneficio ipso literas à Ro. pont. impetrare nequito.

Si de præsentatione ecclesiæ quæstio erit: vt ^{9. Præ-}
 præsentationem vnus habeat, & alter nouam ^{terea.}
 vel solita maiorem percipiat portionem, transi-
 gi nequito. si fiet: ne valeto.

Sed & spiritualem subiectionem matriçi eccle ^{10. Præ-}
 siæ debitam annuo censu per transactionē redi- ^{terea ij.}
 mere subiectę ecclesiæ ne liceto. si ita transactū
 erit: simoniacam prauitatem continere putator.

De postulando. Tit. 36.

HActenus iudicum officia, & pastorum con-
 uentiones, deinceps eorum qui coram iudi-
 cibus stant, suum, vel amicorum desiderium ex-
 ponentes, vel alterius contradicentes, officia ex-
 plicantor. Inter hæc eorum qui postulabunt pri-
 mæ partes sunt.

Hoc neque hypodiaconi & supra, nec in mi- ^{1. Clerici.}
 noribus ordinibus constituti, si stipendiis eccle-
 siasticis sustentabuntur, coram seculari iudice
 in negociis secularibus exercento.

Si tamen pro seipso, vel ecclesia sua, vel, cum ^{3. Cum sa-}
 necessitas erit, pro coniunctis, vel miserabilibus ^{cerdotis.}
 personis id facient: sic prodesse liceto. Clericus
 autem qui contra ecclesiam, à qua beneficium
 obtinet, pro extraneis vel aduocatus vel procu-
 rator erit, ingratus beneficio ipso spoliator.

Neque monachi, neque canonici regulareis ^{2. Ex par-}
 forensis, vel ecclesiastici negocij susceptores, vel ^{te.}
 exequutores, nisi id monasterii vtilitas exposcet,
 abbate nihilominus imperante, sunt.

Nunc de procuratoribus per quos aliena negocia, & iudicia peraguntur, tractator.

10. *Accedens.*

Eorum ordinatio libera esto. quod si quis in aliena potestate erit: iudex, ut plenè libertati restituitur, & procuratorem securè cõstituat, prouideto.

2. *Querelam.*

Procuratorem autem in grauibus causis nemo inuitus constituere cogitor. si cui dies dicetur infirmus erit: ad cõstitutum terminum, qui hoc probet, excusatorem mittito. si ita faxit, nec alia rationabilis causa erit: expensas aduersario restituere ne cogitor.

12. *Constituentis.*

Alioquin & qui conuentus procuratorem ad defendendum sufficientem non relinquet, quam ad agendum reliquerit, si sic abibit inlicentiatus, contumax reputator, parti in expensas taxatione præhabita condemnator.

5. *Tua. f.*

Qui vir uxorem suam adulterii ream coram iudice seculari faciet ad legitimam pœnam infligendam, is inscriptionis vinculum arripito, se ad talionis pœnã astringito, per seipsum præfens adufato. Sin coram ecclesiastico iudice ad cohabitationis dissolutionem aget: cum locum, tempus, nomen, & alia, quæ lex ciuilis iubet, inscribit, se ad talionem ne obligato. si necessitas postulabit, ut per procuratorem adufet, sustinetor.

7. *Quia in causis.*

Vniuersitati in causis quæ contra ipsam & pro ipsa mouentur ad agendum & defendendũ procuratorem constituere liceto.

Qui ab vniuersitate ad impetrandū verbi gra- ^{15. Consul-}
tia constitutus erit procurator, etsi maiores & ^{ti.}
iurati eiusdem, cum is constituetur, excommu-
nicati erunt, nisi hi in literis procurationis erūt
expressi, vel aliàs eorum autoritate erit institu-
tus, aut tales ipsos esse sciens communitas vnà
cum eis procuratorem constituet, ne repellitor.

Cæterum procuratorem etiam ad futuras con- ^{14. Non}
trouersias dare, & filiū familias instituere liceto. ^{iniuste}

Porrò nemini, nisi instructus cum mandato ^{in prin.}
legaliter facto, & constituentium, testiūmque ^{1. Alia.}
subscripcionibus roborato, ac gestis ex more in-
dicto veniet, tanquam procuratori creditor.
alioquin quod alterius nomine cum alio actum
erit ne subsistito.

Si tamen vicarius & procurator generalis quis ^{9. Petition}
datus ab episcopo forte erit: etsi neque actor,
neque syndicus dicetur, si id voluisse consti-
tuentem ex tenore instrumenti liquebit, liberā
pro ipso agendi & respondēdi potestātē habeto.

Procuratore huiusmodi generali ad omnia ^{11. Dile-}
negocia constituto & relicto, si absens dominus ^{ctus.}
citabitur: terminus competens intra quem do-
minum consulat, cōtendat an quæstioni cedat,
illi, si petet, conceditor. ni concedetur, prouo-
catio esto.

Quod si plureis procuratores diuersis tempo- ^{14. Non}
ribus dati fuerint: dato posteriore prioris procu- ^{iniuste.}
ratio reuocata esto. sin simul dati erūt: qui prius ^{De ma.}
procuracionis officium occupasset admittitor. ^{qui licet.}

Si cui procuratori præsentibus testibus qui ^{3. Ex insi-}
constituit inhibesit, ne causæ cognitionem su- ^{nuatione.}

De procuratoribus

scipiat, etsi is contrariam sententiam reportasset, domino ne officito. Si quis testium, qui inhibitioni adfuerint, decepsit: ipsius domini pro causâ, & personâ qualitate, & alterius superstitis iuramento stator.

13. *Mandato.* Verùm post litem contestatam si reuocabitur, & hoc aduersario, vel iudice ignorante fiet: iudicium, quod postmodum quasi procurator expertus erit, ratum esto.

8. *Auditis.* Sed & super qua causa antequam reuocationis literæ ad procuratorem peruenerint erit hinc inde in aliquo incidenti conclusum, sententia nihilominus fertor. Cuius partis dispendio reuocatio facta erit, aduersarius ei expensas tam quas à tēpore acceptæ per procuratorem reuocationis faxit, quàm quas faciet donec pars ipsa per se vel per procuratorem legitimè compareat in principali negotio processura, sarcire damnas esto.

4. *In nostra.* Alioquin falsi procuratoris exceptionem non solum ante sententiam sed etiam postea obicere liceto. Ea probata iudicium nullum, & nullius momenti controuersia cum tali procuratore habitæ, si iudicium fortè cū aduersario post reuocationem acceptam ingressus fiet, aut si iudices impetrasset, reputantor.

14. *Non iniuste. θεμω. potuit.* Procurator in quo cōtra dominum lata erit sententia superioris audientiâ adpellare, vel, si iusta causa excusabitur, domino, vt adpellet, contestarier, non tamen adpellationem prosequer inuitus tenetor.

6. *Cū pro causa.* Suscepto negotio qui mādasset dominus, procuratori quas faxit expensas restituere cogitor.

De Syndico. Tit. 38.

Serui dei à strepitu causarum quieti funto. *A Sicut.*
 Slitigiis forensibus monachi submouentor.
 Qui negocia eorum, & generaliter monasterii
 disponat, constituto salario syndicus ordinator.
 hæc ipsi commendantor,

De his qua vi metûsve causa fiunt.

Tit. 39.

Quæ vi metûsve causa fiunt firmitatis robo *4. Ad*
 re carento. vnde si quis ecclesiam in- *audientiæ*
 deptam resignare ita iurassit, & resignassit, me-
 tûsque talis erit, qui in virum constantem cade-
 re potessit, debessit: ecclesiam repetere ne pro-
 hibetor, hæc ei restitutor.

Verbi gratia: si quis amittûdi patrimonii me- *2. Ab-*
 tu iusto coactus ecclesiam suam abiurassit: olli *bas.*
 cum integritate vniuersa restituntor.

Ei si in rebus ip sius violentia facta erit: ea per *7. Super*
 testes, singula quæ amissa erunt per eius sacra- *co.*
 mentum probantor. pro personarum ac nego-
 cii qualitate ab iudice taxatione facta, qui vim
 faxit in æstimatione rerum amissarum iuramen-
 to aduersarii declarata condemnator.

Alioquin regulariter quæ violentia neq; me- *6. Cum di*
 tum mortis, neque cruciatum corporis continef *lectus.*
 fit, in constantes cadere non debere putator. Iu-
 dex quæcunque iuramenta seruata non vergent
 in æternæ salutis dispendium, præstita seruare
 cogito, periuriis viam ne aperito.

F iiii

De in integr. restitutione.

3. *Ad au*
res. Si quis laicorum terrore electioni de se canonicè factæ renunciasset: nisi iuramento vel fide confirmata erit renunciatio, quominus ecclesiæ, ad cuius regimen electus erat, præficiatur, ne officito.

1. *Perla-*
tum. Cui verò religionē ingredienti nec mortis timor intentatus fiet, aut si quis quod ita faxit ratum gratum postmodum habessit, si de monasterio egredietur: ad illud reuerti, & depositum habitum readsumere censura ecclesiastica compellitor.

5. *Sacris.* Nemo pro vlllo metu peccatum incurrito. Si quis sic excommunicatis cōmunicasset: excommunicationis labe inquinator. metus culpā adtenuato, non excludito. Vis tamen si erit & coactio: quia pati magis quàm agere dicetur, excommunicatione ne tenetor.

De in integrum restitutione. Tit. 40.

Cum autem ecclesijs per prælatos, procuratores suos, & syndicos, de quibus ante dictū est, alijsq; personis sæpe non modica detrimenta inferantur, vt ipsæ seruentur in læsæ sancitor.

1. *Requisi-*
uit. Ecclesia minoris instar semper in læsa seruator. Quæ bona ipsius in eius damnū data erūt, si læsa erit, & manifestè damnum ipsius adparessit, ad ipsius ius & proprietatem reuortuntor. Si tamen possessiones erūt laicis sub annuo censu concessæ, easque coloni suis expensis ac labore meliores reddiderint: sumptibus bona fide factis ne defraudantor.

8. *Consti-*
tutus. Minorum autem si bona fortè materna etiam

emancupatorum cum eorum dispendio distra-
cta iuris solennitatibus obmissis erunt : vt nulla
venditio nunciator. Si quæ possessiones proxu-
morum in alienos translatae, cum consuetudo
permittet, intra statutum tempus reuocatae non
erunt:oblato pretio in integrum restitutio dator.

Etsi inter duas ecclesias controuersia erit, & *1. Audi-*
in ea conclusum fiet, si tamen vtraque pars ne- *tis.*
cessariam probationem obmissit, vtraque con-
tra reliquam ad obmissam rationem probadam
restituitor, admittitor.

Post sententiam quoque aduersus ecclesiam *2. Cum ve-*
latam, si procuratoris ipsius negligentia eius iu- *nissent.*
ris quod protestatus fuerat, probatio, si cuius in-
strumenti exhibitio erit obmissa : id in ecclesiae
damnum ne redundato, ecclesia ad audientiam
restituitor.

Contra quem absentem peremptorio tamen *4. Ex li-*
adsignato citatum per fraudem sententia obtē- *teris.*
ta erit, & ad plenum de fraude constabit, huic
supplicare & restitui permissum esto. si pro ma-
trimonio postulabitur : etsi nec ad plenum cōsta-
bit, sed simplici querētis iuramento, in fauorem
matrimonii supplicans ad audientiam admitti-
tor. Sententiæ, contra quam restitutio petetur,
effectus impeditor.

Si tamen excogitatae maliciæ præsumptiones *6. Susci-*
erunt : hæc ante omnia exequutioni mandator. *tata.*
ab eo pro quo lata erit, quod altero præualente
vniuersa quæ medio tempore eiusdem sententiæ
occasione percepserit, restituat, assiduus vindex
idoneæve cautio dator, recipitor, sic partium dā-

De in integr. restitut.

nis & detrimentis obuiator.

*5. Tum ex
litteris.*

Denique sententiam quoque Romani Pont. si quid ipsi subreptum, si quid ab ipsa pro temporum, ætatum, aut grauium necessitatum consideratione dispensatiuè ordinatum erit, in melius commutare liceto.

9. Causa.

Causa autem restitutionis in integrum coram iudicibus ordinariam administrationem habentibus, vel delegatis ab eis, siue speciale mandatum habebunt, siue in commisso ipsis negotio incidet, tractator, finitor. De hac neque ab ordinariis, qui tantum iudicandi facultatem, nõ etiam administrationem habesint, delegati, neque arbitri, ni incidenter mouebitur, vt nec hi de matrimoniali, liberali, vel criminali causa, cognoscunt. Hæc ad maiorum gentium iudices deferuntur.

*5. Tum ex
litteris.*

Cum de restitutione quæstio erit, de hoc partibus præsentibus cominus decernitur. earum adsertione causæ merita panduntur. si propter locorum distantiam sæpius ad partium alteram sine magnis laboribus & expensis recursum haberier haud potis erit: peremptorius olli terminus semel adsignator. Si comparere contemneri nihilominus in negotio quantum de iure poterit proceditor.

7. Coram.

Quibus verò peremptorius terminus sic erit adsignatus, cum causæ munimentis sufficienter instructi veniunt. si ad instructionem causæ dilationem petēt: repelluntur. si tamen ipsi, vel cū speciali mandato procurator in integrum restitutionis auxilium implorabūt: indulgere liceto.

Certè si etiam alicui ecclesiæ beneficium hoc ^{10. Beneficio.} semel in vno iudicio denegatum erit, restitutio, præterquam si adpellare obmiserit, aut nouas defensiones habeat, denegator.

De alienatione iudicij mutandi causa facta. Tit. 41.

NEMINI ad aduersarii grauamen potentiorum ^{2. Ex parte.} auxilium aduocare licet. qui secus factum exit, iacturam causæ subito. Quæ per iudicium seculare dirimundæ erunt quæstiones, clerici vt ad suum forum trahant aduersarios, precio, dono, munere sibi cessas earum actiones ne recipiunt. cessiones & emptiones litium cessant.

Contra quos commissio litteræ erunt ab apostolica sede obtentæ, neque si antequam citentur adpellasint, neque si possessionem de qua controuersia erit commutassint, neque si se absentassint, mādatum euacuator. qui se in possessione ingressint, sub datorum iudicum examine iuris æquitati parere coguntur. ^{1. Ex quorundam.}

De arbitris. Tit. 42.

DE iudicum officio & potestate hæctenus, nunc arbitratorum iura tractantur.

Quos inter causa erit, ex communi placito arbitros aut vnum aut tres elegunt. si tres erunt; aut omnium aut duum sententiam sequuntur. ^{1. Sanc.}

Huiusmodi autem compromissum de incerta ^{12. Innouit.} persona in arbitrum adsumenda ne teneto. Id-

De Arbitris.

circo super qua causa in duos nominatim compromissum sic erit, ut discordantibus ipsis iudices eiusdem causae tertium nominent: neque si iudices ipsi partes ad arbitrium obseruandum cogendi potestatem sibi retineant, alterius arbitratorum cum electo arbitrium seruari faciunt. si facient: prouocatio esto. si post excommunicati sint: excommunicationis sententia nulla esto.

11. *Cum à nobis.* Si tamen alicuius, in quem expressè compromissum fiet, vel duum mediatorum, quos deputabit, arbitrio, sub certa poena precise pareri promissum erit: quod per mediatores ab ipso deputatos erit actum confirmator.

4. *Dilectis.* Porro foeminae, quanquam summæ opinionis, si arbitrium in se suscepserint, si patronæ inter libertos audientiam suam interposuerint, ab omni iudiciali examine separantur. ex earum promotione nulla poena aduersus contemptores, nulla pacti exceptio habetur. à publicis officiis remotæ sunt. sicubi tamen consuetudo adprobata pro lege seruabitur, & talis erit, ut præcællentes foeminae in subditos suos ordinariam iurisdictionem habeant: compromissum in ipsas factum ratum esto. Quam arbitrii sententiam ferent per poenam in eo adpositam seruatur. Hoc in temporalibus quoque ecclesiæ bonis, de quibus in ipsas compromissum fiet, ius esto.

8. *Continuit.* Alioquin super spiritualibus in laicam personam ne compromittitur. Laicus in his ne arbitrator.

9. *Per tuas.* A duobus tamen laicis & vno clerico autho-

ritate iudicis delegati ac de ipsius adfensu electis quod super delegata ipsi causa quanuis spiritali feretur arbitrium seruatur. Si quis procurator sine speciali mādato compromittet: postquam ex parte domini receptum erit arbitrium, ratum habetor, exequutioni mandator, alioquin si non recepfit, & pœna compromisso erit adposita: ad eam agitor. si nulla, sed simpliciter sententiæ stari compromissum erit: procurator ad interesse conuenitor, iuramēto suo personaliter, non dominus, obligatus esto.

Sed & compromissum in compromittentis hæredes, ni de ipsis cauebitur, ne extenditor. 14. Compromissum.

Item alterius compromittentium morte finitor. Si tamen elegantium votis in duos diuisis, coram superiore de electionis duorum iure tractari ceptum erit, & in ipsum compromissum: eorum altero mortuo nihilominus ordinaria auctoritate de electionis meritis cognoscitor: ante ad aliam ne proceditor. 10. Ex parte.

Ceterum locorum ordinarij de arbitrio, quod super ecclesiastico beneficio latum erit, cognoscuto. Id si æquitate subnixum noscent: ad obseruantiam ipsius partes compellunt. si quid nequiter ac perperam arbitratum erit, si simoniæ prauitate alterum pecunia mediante beneficio cedere statutum fiet: id inconrectum ne reliquunt. eos qui iurassint ab obseruantia iuramenti absoluunt. 2. Non sine.

Sic & arbitrium quod contra libertatem ecclesiæ ad ius & proprietatem Romanæ ecclesiæ pertinentis ex eiusdem ecclesiæ rectoris com- 5. Cum tēpore.

De Arbitris.

promisso latum erit, inualidum esto. privilegiis vel indulgentiis libertatis huiusmodi rector ecclesie sine licentia Ro. pont. renūciare nequito.

3. *Peruenit.*

Eadem ratione si clericus cum laico super pecuniaria compromittet, & ecclesie ipsius perniciosum imposterum feretur arbitrium, ut si decumæ eius concedentur: nullum esto. nemo hoc prætextu res ecclesie vendicato.

II. *Exposita.*

Insuper cuius discordie arbiter quis sumptus erit, neque si principis literas accepit, ut ad componendum laboret inter partes, sententiam alias inter ipsas latam immutare, neque sopitas per eam querimonias suscitare licere putato. Quod contra sententiam latam faxit in irritum reuocator. qui obsides compromissi dati erunt restituntur.

6. *Cum dilectus.*

Arbitri enim de iis tantum, super quibus in eos compromissum erit, cognoscunt. unde coram ipsis (licet in iudicio secus) conuento reuocari ne licet.

7. *Cum olim.*

Si super elegundo rectore hospitali controuersia arbitrio ita dirempta fiet, ut super eo inueniundo quis cum familia hospitalis tractare, etiamque consilium habere debeat: nisi id faxit, eligendi potestatem ne habeto. si alio modo eleget: electio irrita esto. At verò consilio & tractatu habito, etsi cum eo discordasset familia, liberè rectorem elegito.

PRIMI LIBRI

FINIS.